

Stjepan Špoljarić

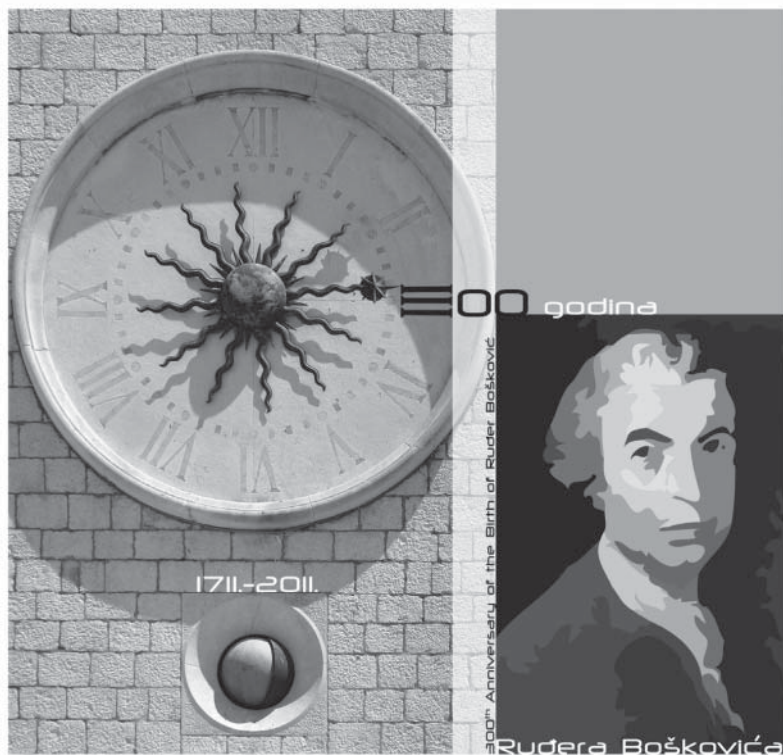
RUĐER BOŠKOVIĆ

u službi diplomacije Dubrovačke Republike

in the Diplomatic Service of the Dubrovnik Republic

300-ta godišnjica rođenja Ruđera Boškovića

"Malo je što znamo, neizmjereno što ne znamo"

Vizualni identitet Programa obilježavanja 300. obljetnice rođenja Ruđera Boškovića (1711. -2011.) u Republici Hrvatskoj u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i Akademije tehničkih znanosti Hrvatske. Autor vizualnog identiteta: Martina Komerički Košarić.

Visual identity of the Programme marking the third centenary of the birth of Ruder Bošković (1711 -2011) in the Republic of Croatia developed by the Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia and the Croatian Academy of Engineering. Visual identity designer: Martina Komerički Košarić.

Nakladnik / Publisher
Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
Republike Hrvatske
Ministry of Foreign Affairs and European Integration
of the Republic of Croatia

Za nakladnika / For the publisher
Mladen Andrić

Recenzenti / Consulting editors
Vladimir Ibler
Žarko Dadić

Stručni suradnici / Consultants
Josip Prgomet
Ivan Viden

Prijevod / Translated by
Indira Dužević-Radić

Lektura / Editing
Vlatka Horvat
Graham McMaster
Prevoditeljski centar d.o.o.

Dizajn ovitka / Cover design
Vilim Plužarić

Grafički dizajn / Graphic design
Branko Vujanović

Tisak / Printing
Denona d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 771236

ISBN 978-953-7010-99-7

Stjepan Špoljarić

**Ruđer Bošković
u službi diplomacije
Dubrovačke Republike**

Izdanje u prigodi 300. obljetnice
rođenja Ruđera Josipa Boškovića (1711. - 2011.)

**Ruđer Bošković
in the Diplomatic Service
of the Dubrovnik Republic**

Edition on the occasion of the third centenary
of the birth of Ruđer Josip Bošković (1711 - 2011)

DIPLOMATSKA AKADEMIJA
Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
Republike Hrvatske

DIPLOMATIC ACADEMY
Ministry of Foreign Affairs and European Integration
of the Republic of Croatia

Zagreb, 2011

Ulaz u dvoranu Velikog vijeća, Knežev dvor, Dubrovnik. Danas dio Kulturno povijesnog muzeja u Dubrovniku. Na nadvratniku ulaza je *motto* Dubrovačke Republike: »Obliti privatorum publica curate« (»Zaboravite osobne interese, brinite se za javne!«). Foto: Nenad Gattin.

Entrance into the Great Council hall, Rector's Palace. Today it houses one part of the Cultural and Historical museum of Dubrovnik. Above the entrance door there is an inscription, the maxim of the Dubrovnik Republic: »Obliti privatorum publica curate« (»Forget private affairs, tend to public ones«). Photo: Nenad Gattin.

»... uvijek ću imati na umu svoju prvu, pravu domovinu.«

Bošković, u Parizu 8. veljače 1774.

»... I will always bear in mind my first and true homeland.«

Bošković, in Paris 8 February 1774

Ruggiero Boscovich

Boškovićev portret. Prema Paineovu portretu, crtež Pier-Francesco Martecchini, litografija Antonija Nardella, otisak Deyé in Venezia. Portret se nalazi ispred članka G. Cantù, »Ruggiero Boscovich«, u: *Galleria di Ragusei illustri* (Ragusa: Pier Pier-Francesco Martecchini, editore e libraio, 1841), pp. 1-11. Zbirka rukopisa i starih knjiga, Nacionalna sveučilišna knjižnica u Zagrebu (R2G-4°-12).

A portrait of Bošković. Done after Paine's portrait, drawing by Pier-Francesco Martecchini, lithography by Antonio Nardelli, print Deyé in Venice. The portrait precedes the article by G. Cantù, »Ruggiero Boscovich«, in: *Galleria di Ragusei illustri* (Ragusa: Pier-Francesco Martecchini, editore e libraio, 1841), pp. 1-11. Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb (R2G-4°-12).

SADRŽAJ

Proslov	8
Predgovor	12
Uvod	16
Slučajevi Boškovićeve diplomatskog djelovanja za Dubrovačku Republiku	18
»Makedonska regimenta« (1755.)	18
Slučaj Louis Viani (1756.)	22
Boškovićeve prvi boravak u Parizu i slučaj Le Maire (1760.)	34
Ruski ultimatum (1771.)	42
Dubrovačko-francuski trgovački ugovor iz Boškovićeve kasnog pariškog razdoblja (1774. - 1776.)	54
Odavanje počasti Dubrovačke Republike Boškoviću za njegove diplomatske zasluge	68
Zaključak	74
Bilješke	78
Literatura	82
Kronologija Boškovićeve života i rada	88
Sažetak	94

CONTENTS

Preface	9
Foreword	13
Introduction	17
Cases of Bošković's diplomatic actions in favour of the Dubrovnik Republic	19
»Macedonian regiment« (1755)	19
Louis Viani case (1756)	23
Bošković's first stay in Paris and the case of »Le Maire« (1760)	35
The Russian ultimatum (1771)	43
Ragusan-French commercial treaty from Bošković's late Parisian period (1774 - 1776)	55
Tribute of the Dubrovnik Republic to Bošković for his diplomatic merits	69
Conclusion	75
Notes	78
Bibliography	82
Chronology of Bošković's life and work	89
Summary	95
Résumé	96

Proslov

U prigodi 300. obljetnice rođenja (1711.-2011.) znamenitoga hrvatskog i svjetskog znanstvenika, Dubrovčanina i isusovca Rudera Josipa Boškovića u Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske priređena je i javnosti se predstavlja ova knjiga. Osobit poticaj za njezin nastanak proizlazi iz činjenice što je poput mnogih uglednika svojega doba djelovao i kao diplomat, pa se ovdje prikazuje i nastoji vrednovati upravo taj dio tih njegovih postignuća.

Prepoznavši ovu zahvalnu temu za istraživanje u Diplomatskoj akademiji nastavlja se kontinuitet proučavanja svjetske i hrvatske diplomatske povijesti, što se odvija kroz domaće i međunarodne znanstvene simpozije te objavljivanje radova.¹ U ovome posebnom izdanju, pak, hrvatski diplomat i znanstvenik Stjepan Špoljarić na jasan i pregledan način istražio je i predstavlja konkretne Boškovićeve diplomatske zasluge u ostvarivanju, zaštiti i promicanju vanjskopolitičkih interesa Dubrovačke Republike u kontekstu međunarodnih odnosa druge polovice 18. stoljeća. U svezi s tim aspektom njegova života i djelovanja, pored njegove povezanosti s vatikanskom i francuskom diplomacijom i ostvarenim kontaktima s mletačkom, austrijskom, španjolskom, poljskom, turskom, britanskom i američkom diplomacijom, ističe se njegova konstantna veza sa Senatom Dubrovačke Republike. Izabrane i ovdje analizirane Boškovićeve aktivnosti spadaju među ogleadne primjere tajne i javne diplomacije njegova doba.

---

¹ Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«, Dubrovnik 3.-5. rujna 1997*, Zbornik Diplomatske akademije 3 (Zagreb: Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, 1998); the same edition in English:

Preface

This book has been prepared and presented to the Croatian public to mark the third centenary of the birth of the famous Croatian and international scientist from Dubrovnik and Jesuit, Ruđer Josip Bošković (1711-2011). The particular impetus for the publication of this book by the Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration arises from the fact that like many other distinguished persons of his time, Bošković was also a diplomat, and it is this part of his achievements that is being presented and evaluated in this paper.

Having recognized this rewarding subject, the Diplomatic Academy continued research into world and Croatian diplomatic history through national and international scientific symposia and research papers.¹ In this special edition, the Croatian diplomat and scholar Stjepan Špoljarić has researched and presented in a clear and coherent way specific cases related to Bošković's diplomatic achievements the main drive of which was to protect and promote the foreign policy interests of the Dubrovnik Republic in the context of the international relations of the second half of the 18th century. In reference to this aspect of his life and activities, in addition to his connection with the Vatican and with French diplomacy and his contacts with Venetian, Austrian, Spanish, Polish, Turkish, British and American diplomacy, the constant relationship with the Senate of the Republic of Dubrovnik has been particularly emphasized. The selected and analyzed cases of Bošković's activities are good examples of secret and public diplomacy of his time.

International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«; Mladen Andrić, Mirko Valentić (ur.), *Simpozij »Hrvatska srednjovjekovna diplomacija«*, Zbornik Diplomatske akademije 2 (Zagreb: Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, 1999).

U tom smislu ovaj izvorni rad postaje korisnim i autentičnim prilogom poznavanju Boškovićeve diplomatskog opusa, ali i oblika i načina diplomatskog djelovanja njegova doba. Prepoznaju se opseg i mehanizmi diplomacije kao sredstva za ostvarivanje određenih javnih politika i interesa. Knjiga postaje i dijelom literature korisne svima koji se bave diplomatskom poviješću, odnosno diplomacijom, vanjskom politikom i međunarodnim odnosima.

Analiza konkretnih slučajeva Boškovićeve diplomatskog djelovanja za Dubrovačku Republiku u ovom radu popraćena je preslikama izvornih dokumenata, na kojima se i ovdje osobito zahvaljujemo Državnom arhivu u Dubrovniku, Zavodu za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Zavodu za povijest i filozofiju znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, kao i knjižnici Bancroft Sveučilišta u Berkeleyu, SAD.

Knjiga je rezultat posebnog projekta Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske, ostvarenog u Diplomatskoj akademiji, kao dio Programa obilježavanja 300. obljetnice Boškovićeve rođenja, slijedom odluke Organizacijskoga odbora Vlade Republike Hrvatske zaduženoga za provedbu odluke Hrvatskog sabora o proglašenju 2011. »Godinom Ruđera Boškovića«. Na potpori u pripremi i tisku ovoga izdanja ovdje se dodatno zahvaljujemo i Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, kao i Ministarstvu kulture Republike Hrvatske.

dr. sc. Mladen Andrlić, veleposlanik
ravnatelj Diplomatske akademije

In this respect, this paper is a useful and authentic contribution to our understanding of Bošković's diplomatic work, and also provides a valuable insight into the form and manner of diplomatic activities in his time. One gets acquainted with the scope and mechanisms of diplomacy as a means of achieving certain public policies and interests. The book will also be useful to all who are interested in diplomatic history i.e. diplomacy, foreign policy and international relations.

Analysis of the specific cases of Bošković's diplomatic action for the Dubrovnik Republic in this paper is accompanied by copies of the original documents, and we would use the opportunity especially to thank the State Archives in Dubrovnik, the Institute for Historical Sciences of Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik, the Institute for the History and Philosophy of Science of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb, the Manuscripts and Old Books Collection at the National and University Library in Zagreb, as well as the Bancroft Library of the University of Berkeley, USA.

The book is the result of a special project of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia, carried out at the Diplomatic Academy, as part of a Programme marking the third centenary of Bošković's birth, following the decision of the Organizing Committee of the Croatian Government charged with the implementation of the decision of the Croatian Parliament to proclaim 2011 as »Year of Ruđer Bošković«. We would also like to give our heartfelt thanks to the Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia and the Croatian Ministry of Culture for their support in the preparation and printing of this edition.

Mladen Andrić, Ph.D, Ambassador
Head of the Diplomatic Academy

Predgovor

U riznicu hrvatske povijesne baštine zasigurno pripada život i djelo znamenitog hrvatskog i svjetskog znanstvenika, Dubrovčanina i isusovca Ruđera Josipa Boškovića. Ove godine kada slavimo 300-tu obljetnicu njegova rođenja odajemo počast Boškoviću kao znanstvenom velikanu kako na hrvatskoj, tako i na međunarodnoj razini, prepoznajući odgovornost proučavanja i promidžbe različitih aspekata njegova životnog puta i djelovanja. Stoga je i Hrvatski sabor, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, ovu 2011. proglasio »Godinom Ruđera Boškovića«, kojoj su najviši pokrovitelji predsjednik Republike Hrvatske dr. sc. Ivo Josipović, predsjednik Hrvatskoga sabora gospodin Luka Bebić i predsjednica Vlade Republike Hrvatske gospođa Jadranka Kosor.

U svojstvu potpredsjednika Vlade i ministra vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske, s ponosom ističem kako je inicijativom hrvatske diplomacije postignuto da se ova važna obljetnica obilježava i u inozemstvu. Pokrovitelj Boškovićeve obljetnice na međunarodnoj razini je Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) sa sjedištem u Parizu. U Italiji, gdje je Bošković najduže djelovao, proslavu obljetnice organiziraju znanstvene ustanove okupljene oko projekta izdanja njegovih sabranih djela i korespondencije, na čelu kojega je uz talijansku Nacionalnu akademiju znanosti (*Accademia Nazionale delle Scienze*) i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Napokon, i Kraljevsko društvo (*Royal Society*), akademija čiji je Bošković bio član, njemu u čast u Londonu organizira tematsku izložbu.

O međunarodnom karakteru obljetnice Boškovićeve rođenja svjedoče inicijative naše diplomacije, poput organizacije »Boškovićeve dana« na Papinskom sveučilištu Gregorijana u Rimu, postavljanje spomenika Ruđeru Boškoviću, rad svjetski poznatoga hrvatskog kipara Ivana Meštrovića, u Milanu, i tiskanje prigodne poštanske marke u suradnji Vatikanske pošte i Hrvatske pošte. U tom kontekstu Diplomatska akademija pri Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija pripremila je i ovu knjigu, autora Stjepana Špoljarića, koja je posvećena nešto manje poznatom, ali vrlo značajnom diplomatskom aspektu Boškovićeve života i rada u drugoj polovici 18. stoljeća.

Foreword

The life and work of the renowned Croatian and international scientist, a Jesuit from Dubrovnik, Ruđer Josip Bošković certainly belongs in the treasury of the Croatian cultural heritage. This year when we celebrate the third centenary of his birth we honour Bošković as a great scientist of Croatia and the world, recognizing the responsibility of studying and promoting various aspects of his life and action. Therefore, the Croatian Parliament, at the proposal of the Croatian Government, has proclaimed this 2011 as »Year of Ruđer Bošković«, an initiative sponsored by the Croatian President Ivo Josipović, Ph.D, the Speaker of the Parliament, Mr Luka Bebić and the Croatian Prime Minister, Ms Jadranka Kosor.

In my capacity as Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia, I am proud to be able to state that this important anniversary will be celebrated abroad too, at the initiative of Croatian diplomacy. Bošković's anniversary at the international level is sponsored by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) headquartered in Paris. In Italy, where Bošković worked the longest, his anniversary celebration is organized by scientific institutions gathered around the project for the publication of his collected works and correspondence, led by the Italian National Academy of Sciences (*Accademia Nazionale delle Scienze*) and the Croatian Academy of Arts and Sciences. Finally, the Royal Society, whose fellow Bošković was, is organizing a thematic exhibition in London in his honour.

Our diplomatic initiatives, such as the organization of »Bošković days« at the Pontifical Gregorian University in Rome, setting up a monument to Ruđer Bošković, the work of the world-famous Croatian sculptor Ivan Meštrović in Milan and the printing of commemorative postage stamps issued in collaboration between Vatican and Croatian post offices testify to the international character of Bošković's birth anniversary. In this context, the Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration has prepared this book, written by Stjepan Špoljarić, which is dedicated to the less-known but very important diplomatic aspect of Bošković's life and work in the second half of the 18th century.

Bošković svoje diplomatsko djelovanje započinje kao isusovac u službi vatikanske diplomacije, a završava kao francuski državljanin i ravnatelj optike u francuskom Ministarstvu mornarice, ostvarujući kao ugledni znanstvenik brojne i značajne kontakte s mletačkom, austrijskom, španjolskom, turskom, britanskom, poljskom, pa čak i američkom diplomacijom. Unatoč povremenom karakteru njegova diplomatskog djelovanja i unatoč brojnim vezama s drugim diplomacijama, Bošković je cijelog života u neprekidnom kontaktu s domovinom, djelujući u interesu svoga rodnoga grada. Potvrđuje to kontinuirana prepiska ne samo s rodbinom, nego i sa Senatom, nositeljem vanjske politike Dubrovačke Republike.

U korespondenciji sa Senatom Bošković se dokazuje kao osoba kojoj je služenje vlastitoj domovini bio životni poziv, što potvrđuju i brojni primjeri navedeni u ovoj knjizi. Osim spremnosti odazvati se molbama dubrovačkog Senata za pomoć u zastupanju vanjskopolitičkih interesa rodne Republike, Bošković je čak i sâm predlagao mjere za njihovo uspješnije promicanje. Knjiga koju predajemo javnosti posvećena je upravo proučavanju diplomatskog djelovanja poznatog znanstvenika, kao i značaju Dubrovačke Republike kao Boškovićeve domovine. O tome najbolje svjedoče riječi Luigija Tomagnina, njegova osobnog tajnika, kojima je dubrovački Senat obavijestio o smrti njihova sugrađanina: »Domovina je izgubila najvećeg čovjeka Europe«.

Živeći i djelujući u europskom kontekstu Bošković je kao najveću vrijednost sačuvao vjernost domovini. Time i danas za Republiku Hrvatsku, baštinicu diplomatske tradicije Dubrovačke Republike, Bošković ostaje primjerom i putokazom u njezinim nastojanjima da ostvari članstvo u Europskoj Uniji, unutar koje će Hrvatska na čvrstim temeljima svog identiteta nastaviti promicati svoje interese u novim uvjetima, u kontekstu europske civilizacije kojoj oduvijek i pripada.

Gordan Jandroković,
potpredsjednik Vlade
i ministar vanjskih poslova i europskih integracija
Republike Hrvatske

Bošković started his diplomatic career as a Jesuit in the Vatican diplomatic service, and ended up as a French citizen and director of optics in the French Ministry of the Navy, making, as a distinguished scientist, numerous and significant contacts with Venetian, Austrian, Spanish, Turkish, British, Polish, and even the U.S. diplomacy. Despite the intermittent nature of his diplomatic activities and despite numerous connections with other diplomatic services, Bošković all his life stayed in constant contact with his homeland, acting in the interests of his native city. This is confirmed not only by the continuous correspondence with his relatives, but also the correspondence with the Senate, in charge of the foreign policy of the Dubrovnik Republic.

In correspondence with the Senate, Bošković proved to be a person whose life calling was to serve his own country, which is confirmed by numerous examples given in this book. In addition to his readiness to respond to pleas for help from the Dubrovnik Senate in representing its foreign interests, Bošković himself even proposed measures for the successful promotion of these interests. This book is dedicated to the study of the diplomatic activity of the known scientist, as well as to an understanding of the significance of the Dubrovnik Republic as Bošković's homeland. The words expressed by Luigi Tomagnini, his personal secretary, who informed the Dubrovnik Senate of the death of their fellow citizen »the homeland has lost the greatest man of Europe« are the best confirmation of this.

Although he lived and worked in the European context, Bošković was keenly aware of the value of loyalty to his homeland. Thus, Bošković remains an example and a landmark for today's Republic of Croatia, heir to the diplomatic tradition of the Dubrovnik Republic, in its efforts to achieve membership in the European Union. In this community, on the solid foundations of its own identity, Croatia will continue to promote its interests in the new conditions i.e. in the context of the European civilization it has always belonged to.

Gordan Jandroković,
Deputy Prime Minister
and Minister of Foreign Affairs and European Integration
of the Republic of Croatia

Uvod

O karakteru diplomatskog djelovanja Ruđera Josipa Boškovića (Dubrovnik, 18. svibnja 1711. – Milano, 13. veljače 1787.) svjedoči njegova tek posthumno objavljivana korespondencija.¹ Za razliku od djela koja je tiskao za života, Bošković se u pismima ne posvećuje isključivo znanstvenim temama iz matematike ili fizike.² Prema sadržaju ta se pisma mogu podijeliti na privatna, koja je Bošković upućivao bliskim članovima obitelji (primjerice sestri Anici te braći Božu i Baru), i javna, koja je upućivao službenim predstavnicima tadašnjih međunarodnih političkih subjekata. Iz pisama javnog karaktera proizlazi da se Bošković često tijekom života nalazio u različitim diplomatskim ulogama. Od pisama u kojima se on obraća papinskim državnim tajnicima, ministri- ma vanjskih poslova ili veleposlanicima raznih zemalja osobito se ističe njegovo kontinuirano izvještavanje i komunikacija sa Senatom Dubrovačke Republike.

Da bih prikazao taj aspekt njegova života i rada odlučio sam se za izbor nekoliko reprezentativnih slučajeva³ u kojima je Bošković u rasponu od dva desetljeća (1755. - 1776.) neposredno bio umiješan u zastupanje vanjskopoličkih interesa Dubrovačke Republike.

U istraživanju sam se rukovodio tezom o koristi od istraživanja diplomatske povijesti koju je Vladimir Ibler izrekao upravo na primjeru Dubrovačke Republike: »Jer pored svih dalekosežnih promjena na međudržavnoj političkoj sceni i uvijek novih konkretnih situacija što ih protok vremena sa sobom donosi, postoje i neke konstante određene geopolitičkim i nekim drugim trajnim ili bar trajnijim faktorima i nekim gotovo neprolaznim svojstvima pojedinih etnikuma i civilizacija. A Dubrovačka je Republika, po svemu sudeći, o tome skupila vrijedna iskustva.«⁴

Introduction

Thanks to his posthumously published correspondence¹ we have evidence of the nature of the diplomatic activities of Ruder Josip Bošković (Dubrovnik, 18 May 1711 - Milan, 13 February 1787). Unlike in the works published during his lifetime, in his letters Bošković did not give himself up exclusively to scientific topics of mathematics or physics.² According to their contents, these letters can be classified into the private epistles that Bošković sent to his close family members (as for example to his sister Anica and his brothers Božo and Baro) and the public missives that he sent to the official representatives of the international political entities of the time. The public letters show indeed that during his career Bošković had various diplomatic roles. Among these letters addressing the Papal secretaries of state, foreign ministers and ambassadors of various countries, the continuous communication and correspondence with the Senate of the Dubrovnik Republic appear to be of special interest.

In order to show this aspect of his life and work, I decided to choose a few representative cases³ in which Bošković was directly involved in representing the foreign policy interests of the Dubrovnik Republic in the span of two decades (1755 - 1776).

The thought of Vladimir Ibler about the benefits resulting from research into diplomatic history in the example of the Dubrovnik Republic, guided me through my research: »With all the far-reaching changes on the international political scene and the novel situations created by the course of history, there are always things that remain constant and which are determined by geopolitical and some other factors, which are permanent or at least more stable, as well as by some almost imperishable properties of individual ethnic entities and civilization. The Dubrovnik Republic has invaluable experience to offer in this respect.«⁴

Slučajevi Boškovićeve diplomatskog djelovanja za Dubrovačku Republiku

»Makedonska regimenta« (1755.)

Pismo od 21. srpnja 1755., koje je Senat Dubrovačke Republike uputio Boškoviću u Rim, započinje riječima: »Trud koji ste iskazali za interese domovine potiče nas preporučiti se i Vama da svojom poduzetnošću pridonesete uspjehu jedne javne stvari od izvanredne važnosti.«⁵ Premda je to pismo prvo zabilježeno svjedočanstvo o Boškovićevoj diplomatskoj ulozi za stvari Dubrovačke Republike, njegove uvodne riječi dokazuju da je slavni znanstvenik svojim očito i prijašnjim zalaganjem već stekao političko povjerenje rodnog grada.

Predmet tog pisma doista je bio od »izvanredne važnosti« (*di straordinaria premura*) za Republiku te je zahtijevao hitnu diplomatsku akciju. Naime, Senat izvještuje Boškovića da »neki službenici Napuljskog kralja« - kojima je na čelu tadašnji »guverner oružja napuljskog kralja u Dubrovniku« Pietro La Guardia⁶ - novače ljudstvo s teritorija Osmanskog Carstva u vojnu postrojbu pod nazivom »il regimento dei Macedoni«. Ta aktivnost predstavnika Napuljskoga Kraljevstva na području Osmanskog Carstva ugrožavala je tradicionalno neutralni vanjskopolitički status Dubrovačke Republike jer su novaci na putu za Italiju ukrcavani u dubrovačkoj luci. Senat je opravdano strahovao od turske odmazde prisjećajući se u pismu Boškoviću sličnih okolnosti koje su 1683. izazvale prijetnju osmanskoga velikog vezira Kara Mustafe da će razoriti Dubrovnik.

Pozivanje Senata na prijašnje povijesno iskustvo neposredno je vezano i za postojanje »guvernera oružja« (*il governatore dell'armi*) u Dubrovniku. Naime, još 1678. Dubrovačka Republika je zbog prijetnje velikog vezira Kara Mustafe od Kraljevine Španjolske zatražila vojnu pomoć. Iste godine iz Napuljskoga Kraljevstva, tada podređenog španjolskom kralju, poslana je u Dubrovnik konkretna vojna pomoć na čelu s vojnim zapovjednikom, zaduženim za organizaciju obrane grada. Premda je taj strani časnik pristigao za potrebe pojedinačnog slučaja, i to na zahtjev Dubrovačke Republike, tu je situaciju Napuljsko Kraljevstvo iskoristilo da u gradu trajno zadrži svoga vojnog predstavnika. Funkcija »guvernera oružja« održala se sve do propasti Dubrovačke Republike, ali je ona s vremenom znatno izmijenjena. Vojni zapovjed-

Cases of Bošković's diplomatic actions in favour of the Dubrovnik Republic

»Macedonian regiment« (1755)

A letter of 21 July 1755, which the Senate of the Dubrovnik Republic sent to Bošković in Rome, started as follows: »The effort that you have expressed in the interest of the country encourages us to ask you to use your initiative and contribute to the success of another public matter of exceptional importance.«⁵ Although this letter is the first recorded evidence of Bošković's diplomatic role for the Dubrovnik Republic, his introductory remarks prove that the famous scientist, with his earlier efforts, had already gained the political trust in his hometown.

The subject of this letter was of the »extraordinary importance« (*di straordinaria premura*) for the Republic and called for an urgent diplomatic action. In reality, the Senate reported to Bošković that »some officials of the King of Naples« (headed at that time by the »Governor of the armaments of the King of Naples in Dubrovnik«), Pietro La Guardia⁶ were recruiting population on the territory of the Ottoman Empire into the military unit called »il regimento dei Macedoni«. This activity of the agent of the Kingdom of Naples on the territory of the Ottoman Empire threatened the traditionally neutral foreign policy of the Dubrovnik Republic, as the recruits on their way to Italy embarked at the port of Dubrovnik. The Senate justifiably feared Turkish reprisals, recalling in the letter to Bošković similar circumstances in 1683 when the Ottoman Grand Vizier, Kara Mustafa, threatened to destroy Dubrovnik.

The reference of the Senate to the previous historical experience is closely linked to the existence of the »Governor of Armaments« (*il governatore dell'armi*) in Dubrovnik. In fact, when threatened by the Grand Vizier Kara Mustafa, the Dubrovnik Republic requested military assistance from the Kingdom of Spain in 1683. The same year, concrete military assistance, led by a military commander in charge of organizing the defence of the city, was sent to Dubrovnik from the Kingdom of Naples, at that time subject to the Spanish king. Although this foreign officer took an oath of office for this particular case, at the express request of the Republic of Dubrovnik, the Kingdom of Naples took advantage of this situation and permanently kept a military representative in place. The function of »Governor of Armaments« existed until the fall of the Dubrovnik Republic, but it eventually changed

nik je zadržao naslov, ali kao vojni izaslanik Napuljskog Kraljevstva, dok je pri stupanju na dužnost prisezao na vjernost Dubrovačkoj Republici.⁷

Unatoč tomu što je Republika uspjela integrirati funkciju »guvernera oružja« radi očuvanja svoje neovisnosti, da je njegova stalna nazočnost bila potencijalni izvor budućih zaoštavanja odnosa s moćnim Osmanskim Carstvom potvrđuje upravo ovaj slučaj iz 1755. Tom slučaju prethodi činjenica da je nakon kratkog razdoblja austrijske vladavine 1733. vlast nad Napuljem stekao Karlo III., pripadnik španjolskog ogranka dinastije Bourbona. Novi napuljski vladar 1740. osnovao je vojnu postrojbu »Reggimento Reale Macedonico« koja je već samim imenom odavala podrijetlo regrutiranih vojnika.⁸ To znači da slučaj iz 1755. na vidjelo iznosi već uhodanu praksu novačenja s teritorija Osmanskog Carstva, za koje je očigledno bio zadužen upravo napuljski »guverner oružja« u Dubrovniku. Takvo postupanje napuljskog vojnog izaslanika nije moglo proći neopaženo Visokoj Porti jer je ona u Dubrovniku imala svog stalnog predstavnika u rangu konzula, koji je nosio naslov »emin«.⁹

Nakon izlaganja tog slučaja dubrovački Senat izvještava Boškovića o poduzetim diplomatskim akcijama. Tako je Senat u Napulj poslao dubrovačkog nadbiskupa Milkovića, a od pape Benedikta XIV. zatražio posredovanje koje bi se sastojalo od papinskog »breve« adresiranog na napuljskoga kralja. Ishođenje Papinog posredništva u ovoj stvari Senat je povjerio uglednom dubrovačkom isusovcu o. Benediktu Stayu (Stojković, 1714. - 1801.), predavaču retorike i historije na rimskoj *Sapienzi*.

Napokon, pismo iz 1755. završava molbom Senata Boškoviću da se i on pridruži u zagovoru Republike. Upravo stoga što je ta molba sročena općenito bez konkretnih uputa,¹⁰ može se pretpostaviti da je Bošković već prije bio u sličnim prilikama da pomogne u vanjskopolitičkim stvarima Dubrovačke Republike, pa mu nije trebalo detaljno objašnjavati što se od njega očekuje. Dakako, molba Senata podrazumijevala je Boškovićevu pomoć o. Stayu u ishodu Papine potpore.

Za taj prvi poznati slučaj Boškovićeva diplomatskog djelovanja za Dubrovačku Republiku, nažalost, nemamo daljnjih dokumenata. Međutim, da je ta diplomatska akcija urodila plodom može se zaključiti po tome što se nakon 1755. Dubrovčani više ne žale na »guvernera oružja«, kao i po tome što ne postoji nikakva kasnija prijetnja ili prosvjed Visoke Porte zbog tog slučaja.¹¹

significantly. The military commander kept the title of military attaché of the Kingdom of Naples, while when taking up office, he swore allegiance to the Republic of Dubrovnik.⁷

Despite the fact that the Republic managed to integrate the function of »the Governor of Armaments« in order to preserve its independence, this particular case from 1755 confirms that the constant presence of the Governor was a potential source of future precarious relations with the powerful Ottoman Empire. As for Naples, after a short period of Austrian rule, Charles III, a member of the Spanish branch of the Bourbon dynasty gained power over it in 1733. The new ruler of Naples established a military unit called »Reggimento Reale Macedonico« in 1740, whose very name reveals the origin of the recruited soldiers.⁸ The case from 1755 casts light on the established practice of recruitment on the territory of the Ottoman Empire, in charge of which was »the Governor of armaments« in Dubrovnik. Such conduct by a military envoy could not possibly go unnoticed by the Sublime Porte since it had its permanent representative in the Republic, the Consul with the title of »emin«.⁹

After the presentation of this case, the Senate of Dubrovnik reported to Bošković on the diplomatic actions that it had undertaken. The Senate sent Archbishop Milković to Naples and simultaneously asked Pope Benedict XIV for his mediation through a papal »breve« addressed to the King of Naples. In order to obtain Papal mediation in this matter, the Senate engaged the prestigious Dubrovnik Jesuit, Abbé Benedict Stay (Stojković, 1714 - 1801), a rhetoric and history lecturer at *Sapienza* in Rome.

Finally, the letter from 1755 ended with the Senate making a plea to Bošković to represent the Republic. As this request was formulated without detailed instructions,¹⁰ it can be assumed that Bošković had already helped the Dubrovnik Republic in foreign policy matters, so it was not necessary to explain in detail what was expected from him. It is clear that the Senate implied that Bošković would help Abbé Stay in obtaining the Pope's support.

Unfortunately, we have no further documents related to this very first known case of Bošković's diplomatic activity for the Dubrovnik Republic. However, this diplomatic action bore fruit, as after 1755 the Ragusans no longer complained of the »Governor of Armaments« and there was no threat or subsequent protest on the part of Sublime Porte related to this case.¹¹

Slučaj Louis Viani (1756.)

Dok prijašnji slučaj daje naslutiti da je Bošković već niz godina uživao povjerenje dubrovačkog Senata, dotle je od 1756. sačuvana korespondencija koja to izričito potvrđuje. Boškovićeva diplomatska aktivnost iz 1756.¹² zanimljiva je zbog činjenice da se on istodobno našao u dvostrukoj ulozi papinskog i dubrovačkog diplomata. Naime, Republika Lucca zatražila je početkom 1756. od pape Benedikta XIV. pomoć u zemljišnom sporu s Velikim Vojvodstvom Toscanе. Pritom su predstavnici Luce izrazili želju da interes njihove Republike zastupa Bošković, tada u Italiji već poznat kao vrstan geodet koji je izradio preciznu geografsku kartu Papinske Države.¹³ Papa je uz pristanak generala Družbe Isusove o. Lugija Centurionea i uz potporu državnog tajnika Svete Stolice msgr. Silvija Valentija Gonzage povjerio Boškoviću diplomatsku misiju zastupanja Republike Luce, gdje je Dubrovčanin doputovao već sredinom ožujka 1756. Međutim, već sredinom travnja u Luccu stiže pismo dubrovačkog Senata u kojem se od Boškovića traži žurna diplomatska akcija.¹⁴ Kako se Bošković time našao u delikatnoj poziciji dvostruke diplomatske uloge, svjedoči njegovo pismo kardinalu Valentiju od 28. svibnja u kojemu iznosi »dviije različite dužnosti s kojima se suočavam«.¹⁵

Razlog zbog kojega se dubrovački Senat našao u neprilici Bošković opisuje u diplomatskoj formi promemorije koju 22. lipnja upućuje papi Benediktu XIV. i tadašnjem veleposlaniku Francuskoga Kraljevstva u Rimu Étienneu-Françoisu, grofu de Stainvilleu.¹⁶ Na početku promemorije Bošković iznosi slučaj: »Gospodin Luigi [Louis] Viani, stari kapetan francuske mornarice, rodom iz okolice Marseillea, nastanivši se nedavno u Dubrovniku, s još nekim francuskim trgovcima, počeo je prije više od jedne godine na privatnom gradilištu [dubrovačke] države graditi brod, rekavši da je trgovački, ali za kojega se kasnije vidjelo da zbog svoje veličine može konkurirati Englezima. Istodobno pronio se glas diljem Jadrana da se u državi Dubrovniku grade i opremaju francuski brodovi protiv Engleza... Veleposlanik Engleske u Carigradu pisao je Republici... da će se Republika smatrati neprijateljem.«¹⁷

Dakle, u prvom stavku promemorije pod poglavljem »Fatto« (»Činjenica«) Bošković izlaže predmet spora. U dubrovačkoj luci Gruž

Louis Viani case (1756)

The previous case suggested that Bošković enjoyed the confidence of the Dubrovnik Senate for many years, but the correspondence preserved from 1756 confirmed it.¹² His diplomatic action from 1756 is interesting due to the fact that he found himself in a dual role, acting as a diplomat for both the Pope and the Dubrovnik Republic. Actually, at the beginning of 1756 the Republic of Lucca asked Pope Benedict XIV to provide help in a territorial dispute with the Grand Duchy of Tuscany. The representatives of Lucca expressed their desire to be represented by Bošković in the interest of their Republic, since he was at the time already known in Italy as a skilled surveyor who had made an accurate map of the Papal State.¹³ The pope, with the consent of Jesuit General Abbé Luigi Centurione and supported by the State Secretary of the Holy See, Msgr. Silvio Valenti Gonzaga entrusted the diplomatic mission of representing the Republic of Lucca to Bošković, who arrived there in mid-March of 1756. However, a letter arrived in Lucca in mid-April in which the Senate required urgent diplomatic action from Bošković.¹⁴ His letter to Cardinal Valenti of 28 May, where he said he was »faced with two different tasks«,¹⁵ testifies to the fact that Bošković was in the delicate diplomatic position of performing a dual role.

The memorandum of 22 June, which Bošković sent to Pope Benedict XIV and the French Ambassador to Rome, Etienne-François, Count de Stainville, describes the reason the Dubrovnik Senate found itself in trouble.¹⁶ At the beginning of the memorandum Bošković presents the case: »Mr. Luigi [Louis] Viani, an elderly captain of the French Navy, born in the surroundings of Marseille, has recently settled down in Dubrovnik and begun with some other French merchants more than a year ago to build a ship on a private site of the [Ragusa] State stating that it is a merchant ship, but it turned out later that because of its size, it can compete with English ships. At the same time the rumour spread across the Adriatic that French ships were being outfitted in the state of Dubrovnik against the English... the Ambassador in Constantinople wrote to the Republic ... that the Republic will be considered an enemy.«¹⁷

So, in the first paragraph of the memorandum under the heading »Fatto« (»Fact«) Bošković presents the subject matter. In Gruž, the port

još u studenom 1754. francuski državljani Viani naručio je gradnju trgovačkog broda. Neuobičajena veličina broda inače bi vjerojatno kod posjetitelja otvorene dubrovačke luke izazvala samo poslovičnu radoznalost da se njegova gradnja nije odužila sve do 1756., dakle u jeku Sedmogodišnjeg rata (1754. - 1763.) između Francuske i Velike Britanije. U tom kontekstu činjenica da je veliki brod u Gružu gradila skupina Francuza pobudila je sumnju da je zapravo riječ o brodu za francusku ratnu flotu. Tu je sumnju još više podupirala Vianijeva narudžba velikih količina drvne građe iz Albanije, koja se u Gružu ukrćavala na trgovačke brodove pod švedskom zastavom te je bivala odvožena u nepoznatom smjeru.¹⁸

Kako je Dubrovnik bio u središtu ne samo dinamične trgovine nego i brzog protoka informacija, ne čudi stoga da je upravo u jeku izbijanja francusko-britanskog rata ta glasina ubrzo izazvala oštar prosvjed Sir Jamesa Portera, britanskog veleposlanika u Carigradu upućen Visokoj Porti, kao i ozbiljnu prijetnju Dubrovačkoj Republici da će britanska ratna flota zaplijeniti dubrovačke trgovačke brodove diljem Mediterana.

U nastavku promemorije Bošković iznosi da takva prijetnja ugrožava opstanak Dubrovnika, koji se temelji na trgovini, pri čemu on navodi podatak o stotinu brodova dubrovačke trgovačke flote. A upravo zbog trgovine, kao glavnog izvora dubrovačkih prihoda, Bošković naglašava da je Republika oduvijek njegovala dobre odnose sa svima, promičući mir. U završnom poglavlju promemorije, naslovljenom »Obrazloženja« (»Ragioni«), Bošković izrijeком navodi da je Dubrovačka Republika »neutralna država« (*uno stato neutrale*).¹⁹

Nakon izlaganja tog slučaja Bošković predlaže rješenje spora pod poglavljem »Zahtjev« (»Richiesta«): »da se obustavi gradnja ovog broda i da se podanicima u dubrovačkoj državi zabrani gradnja bilo kojeg drugoga sve dok traje rat.«²⁰

U toj se promemoriji stječu svi bitni elementi »slučaja Viani«. Prvo je važno osvrnuti se na adresate promemorije jer riječ je o glavnim akterima preko kojih Bošković nastoji pozitivno riješiti taj vanjskopolitički spor. Bošković se na prvome mjestu obraća papi Benediktu XIV. jer je on sâm u tome trenutku aktivni sudionik papinske diplomacije, ali i zbog toga što se Dubrovnik inače tradicionalno, kako je to vidljivo iz prethodnog slučaja »makedonske regimente«, obraća papama

of Dubrovnik, back in November 1754 the French citizen Viani ordered the construction of a merchant ship. The unusual size of the ship would probably have provoked just curiosity with visitors to the open Dubrovnik port if it had not been for its construction which dragged on till 1756, when the Seven Years' War (1754-1763) between France and Great Britain started. In that context, the fact that a large ship was being built in Gruž by a French group with Viani at its head arose suspicion that it was actually a vessel for the French naval fleet. This suspicion was rendered stronger by Viani's order of large quantities of timber from Albania, which was loaded on merchant ships under the Swedish flag in the port of Gruž and taken in an unknown direction.¹⁸

As Dubrovnik was not only a dynamic trade centre, but also the centre of a rapid flow of information, it is not surprising therefore that at the height of the outbreak of the Franco-British war, this rumour soon provoked a sharp protest from Sir James Porter, the British Ambassador to Constantinople, which he sent to Sublime Porte, as well as a serious threat to the Dubrovnik republic that the British war fleet would seize all the merchant ships of Dubrovnik on the Mediterranean.

Further in the memorandum, Bošković argues that such a threat would endanger the survival of Dubrovnik, whose livelihood was based on trade, saying that Dubrovnik's merchant fleet numbered one hundred ships. Bošković pointed out that it was because of trade, the Republic's main source of income, that the Republic had always nurtured good relations with everyone, promoting peace. In the final chapter of the memorandum, entitled »Reasons« (»Ragione«), Bošković explicitly states that the Dubrovnik Republic is a »neutral state« (*uno stato neutrale*).¹⁹

After the presentation of this case, Bošković proposed a settlement of the dispute under the heading »Request« (»Richiesta«), »to suspend the construction of this ship and to forbid the subjects in the state of Dubrovnik to construct any vessel until the end of the war.«²⁰

All the essential elements of the Viani case are in this memorandum. It is important here, first of all, to consider the addressees of the memorandum, because they are major stakeholders through which Bošković seeks to resolve this international political dispute.²¹ Bošković addressed Pope Benedict XIV because he himself at that time was an active participant in papal diplomacy, and also because Dubrovnik traditionally, as seen in the previous case of the

Prikaz dubrovačke luke *Ansicht des Hafens von Ragusa*, bakrorez Bafeggio 1772., otisak Blaschke sc. Kopija iz djela Johanna Christiana von Engela, *Geschichte des Freystaates Ragusa* (Wien: Im Verlage von Anton Doll, 1807). Zbirka rukopisa i starih knjiga, Nacionalna sveučilišna knjižnica u Zagrebu (61.429).

A view of Dubrovnik port *Ansicht des Hafens von Ragusa*, etching by Bafeggio 1772, printed by Blaschke sc. Copy from the work by Johann Christian von Engel, *Geschichte des Freystaates Ragusa* (Wien: Im Verlage von Anton Doll, 1807). Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb (61.429).

grado di tenere e perfezionare il Progetto. Vi manca solo la tenere
una lettera di Congedo a' suoi Signori. Lo che si farà subito, e la
Lettera di Mio Signor abate e precisamente data il suo consenso,
e si farà conformare all'idea del Sr. Conte, lo che sarà inviduato
procacciato dalla Sua Maestà, et con V. R. liberata dalla incertez-
za in cui stava, e che mi sono bastantemente figurata.
Voglio credere che in questo viaggio di ritorno verrà una dalli
enno Levisprote, che tanto si desideravano e che ci interres-
sa nell'affare. Mi confermi la sua amicitia e mi erada' con
la dovuta stima, quale mi protesto

L. V. P.

Roma 5 Agosto 1756

Affno y servito
S. Cav. Valenti

Il Sr. Conte più presto si renda V. R. tra noi, tanto più com-
modamente si perfezionerà il progetto, e di bel nuovo mi dichia-
ro tutto a di lei comando.

Il Sr. Conte si procurare più pronta la di lei risposta, ha
qui lasciata totalmente aperta, et a doverlo si prometterla
alle di lei mani.

Copia di una memoria presentata dal Sr. Buvovich a Caf-
tello a N. S. e all' Amb. di Francia a Trieste a di 22.

— Fatto —

Mon. Luigi Viani Capitano vecchio di Mare Francese, nativo de
Cortona de Mareghia, stabilito da un pezzo in Ragusa con al-
tri Negozianti Francesi, cominciò da più di un anno sulla can-
tina privata dello Stato a fabbricare un vascello di corsa merca-
tile, ma che dopo si è veduto che riservava la mole del vas-
cello da consegnare sopra gli Inglesi.

Nel medesimo tempo si è divulgato y tutto l'Adriatico, che
nello Stato di Ragusa si fabbricavano e armavano i vascelli
Francesi contro gli Inglesi: si sa de Trieste che vi si fanno gran
provisioni di Legname y la fabbrica se si crede che siano gli Italiani,
il quale si sa che ha dalle gran commissioni in questo genere.

L' Amb. di Inghilterra a Costantinopoli ha scritto alla Caff

Kopija Boškovićeve promemorije od 22. lipnja 1756. u vezi slučaja Viani upućena papi Benediktu XIV. i francuskom veleposlaniku u Rimu Étienne-Françoisu, grofu de Stainvilleu. Državni arhiv u Dubrovniku (Memoriae, 19, ff. 5v-6v).

A copy of Bošković's memorandum of 22 June 1756 in relation to the Viani case sent to Pope Benedict XIV and the French Ambassador in Rome Étienne-François, Count de Stainville. State Archives in Dubrovnik (Memoriae, 19, ff. 5v-6v).

che badasse bene, giacche se andava innanzi questo negozio, sarebbe la
Rep: considerata per nemica, preda d'ogni i suoi bastimenti dagli In-
glese: & una Frigata Inglese a Trieste ha protestato che sarebbe
venuti gli Inglese a bruciare le navi, che si trovassero in un de' por-
ti aperti, & quasi di proibiti: e avrebbero fatto altre ostilità.

Questo in somma mette la Rep: in un evidente pericolo della sua
ultima desolazione. E' ora non ha terreni, che bastino per la sua sussis-
tenza. Il commercio di terra l'ha perduto quasi affatto, avendosi afun-
to i duechi confinanti resti indifferenziati per la lunga pace. Dovendo cam-
pare di pura indistia, si è rimesso alla navigazione, colla quale
nel tempo passato, e ne precedenti fortuna, avendola avuta fino all'
Indie, e dopo i tanti disastri. L'aveva quasi del tutto interrotta.

Tutti i casi di persone cominciando dalla nobiltà fino all'ultima
placida anno impregati, quasi tutti i loro capitali, e bastimenti,
che girano affatto disarmati per l'Adriatico e pel Mediterraneo,
i quali ad ogni modo sono molte sotto al numero di un tanto de-
plorabile stato in cui i tanti disastri, e soprattutto il terrore
calato anno indotto questa misera Città.

Quindi dato il caso delle opere tratta di de' nemici da qualun-
que Nazione, preda d'ogni, e vascelli di Ragusa, va in rovina
un tratto tutta la Rep: con tutti i privati, e in molte famiglie, si
il rovinare ogni. Anchi tutto lo Stato, che è agito e spopolatissi-
mo anzi è facilissima dalle vicine colline il fare qualunque in-
ulto alla Città, e rovinarla, non avendo la Rep: che solo que-
sussistere e colle protezioni, e colla pace, alantà, e l'ordi di tutto
da difenderli.

Richiesta

Si desidera che S. M. Christianissima ordini la proibizione della
fabbrica di quel Vascello, e proibisca la fabbrica di qualunque
altro nello Stato di Ragusa a tutti i sudditi finché dura la guerra.

Ragioni

In tempo di guerra il fabbricare, e armare bastimenti l'una
parte contro l'altra in uno stato neutrale non è lecito, ne il via-
ni ha avuta alcuna permissione dalla Rep: di far questo la fab-
brica.

I Vascelli puramente mercantili si possono fabbricare, ma
quando questi si abbiano a fabbricare nello Stato di un Principe

cofi picolo, che può essere in pochi giorni rovinato a fatto da qualun-
que d'ella parte deligeranti: poterio coll'armarsi d'ogni d'acreser
presto al nemico di rovinare questo misero Principato, e una cru-
deltà il la sperare miseramente parire, ed pretendere in talvi-
cofione questo felice.

Si impara dunque la clemenza e pietà di un Re cofi gran-
de, che non voglia permettere la rovina totale di un Prin-
cipato: fra che sempre divorisimo a lui. E se si vede se si oppo-
nere, e s'oppona nelle sue urgenze a Costantinopoli, dove si
ma della s. Sede; e che è l'antemurale della Cristianità mis-
ramente oppressa da' Barbari nelle sue vicinanze.

Una o due Armate di più rispetto a lui, non quello che una
goccia è rispetto all'Oceano, ma pure que sta semplice goccia
opprimere e sommergere totalmente una Infelice, ed in un'ora Copi.

Copia di una Lettera in forma di Breve del Papa all'Arcivescovo
di Francia del 22. Giugno.

Benedictus P. N. V. dilecti Filii, Archiepiscopi, salutem in Christo sempiternam Benedictionem.

Al Re. D'Occident, e scrittore di que sta nostra, Religione de la
Compagnia de' Gesu, e celebrati primo Martirio, e venuto a miti-
varci in que sta luogo implorando per la sua Repubblica di Ragusa il
nostro aiuto, e spemta e sia in un grave pericolo, e la minaccia
che le vien fatta per parte degli Inglesi di deprenderla con inimici
ei i Bastimenti Ragusci, e d'usare ogni altro atto d'ostilità avun-
do e sui saguti che un certo Luigi Viani Capitano vecchio di Mare-
granaia fabrica in Ragusa un'Isola, e la cofeggerà.

Non è difficile mai il far comprendere al nostro Governatore
vino Ambasciatore di Francia il questo orrore, in cui è la po-
vera Rep. e l'evidente pericolo in cui si ritrova, e non dovrà
parere strani ad essa che da noi si prometta pure gli aiuti.
E spendo i Ragusci ottimi, e nobili, e spendo Ragusa un Paese ser-
vile di sublimi ingegni, ed spendo sempre, rusti, ed spendo
i Ragusci non solo perfettamente adetti alla Sede Apostolica,
ma a' bisogni suoi affetti, e parziali della nostra Cristianità.

La spoggia a questi fondamenti. La nostra intercessione,

za posredovanje u sporovima.²¹ Inače, dubrovački Senat je na početku tog slučaja Boškoviću poslao akreditivna pisma i upute za izvanrednu misiju u Parizu,²² prema čemu se može zaključiti da mu je bila povjerenjena funkcija izvanrednoga dubrovačkog veleposlanika.²³ Tim formalnim zahtjevom dubrovački Senat je Boškovića doveo u sukob interesa s papinskom diplomatskom misijom. Tu nezgodnu situaciju Bošković je riješio tako da je o tome izvijestio nadređenog dužnosnika kardinala Valentija,²⁴ vatikanskoga državnog tajnika, po čijem je nalogu ostao u Lucci, ali od kojega je također ishodio pomoć Svete Stolice u rješavanju dubrovačkoga diplomatskog spora.²⁵ Time je Bošković uspio ostvariti namjeru da se dubrovački spor rješava u Rimu, gdje se nalazio francuski veleposlanik.

Bošković je, dakle, od početka tog spora u interesu Dubrovnika pridobio potporu Svete Stolice, koristeći se svojim položajem vatikanskog diplomata. Također je potrebno spomenuti da je Boškoviću pritom u prilog išla činjenica da je osobno bio u dobrim odnosima s Papom i državnim tajnikom. S papom Benediktom XIV. vezala su ga dva velika projekta, koja je prema njegovu nalogu izvršio, od kojih je prvi 1742. bio izračun pukotina kupole bazilike sv. Petra u Rimu, a drugi projekt premjeravanja meridijana između Rima i Riminija od 1750. do 1752.²⁶

Drugi adresat Boškovićeve promemorije je francuski veleposlanik u Rimu grof de Stainville koji je tu dužnost obnašao od 1753. U svojoj rezidenciji, palači Cesarini, grof de Stainville je sa suprugom, prema tadašnjem pariškom društvenom običaju, održavao salon koji je okupljao najuglednije javne ličnosti u Rimu, među kojima je Bošković zauzimao istaknuto mjesto. Razlog tomu može se pronaći u činjenici da je Bošković već 1748. postao dopisnim članom francuske Akademije znanosti,²⁷ a potom i što je svoje djelo *De inaequalitatibus quas Saturnus et Jupiter* iz 1756. posvetio upravo grofu de Stainvilleu. Da je Bošković u Rimu razvio srdačne odnose s francuskim veleposlanikom svjedoči i de Stainvilleova namjera da ga nakon isteka mandata sa sobom povede u Pariz.²⁸

Ti primjeri govore u prilog tomu da je Bošković na temelju svojih znanstvenih uspjeha uspostavljao važne i za njegovu diplomatsku aktivnost presudne društvene kontakte. Tako se u slučaju promemorije iz 1756. u vezi sa sporom oko Vianija Bošković obraća najutjecajnijim akterima, s kojima je bio u izrazito dobrim odnosima.

»Macedonian regiment«, had addressed the popes for mediation in disputes. However, the Dubrovnik Senate had at the beginning of this case sent to Bošković credentials and instructions for the mission in Paris,²² thus it can be concluded that he was entrusted with the post of Ambassador Extraordinary of the Republic of Dubrovnik.²³ With this formal request the Dubrovnik Senate brought Bošković into conflict with the papal diplomatic mission. Bošković resolved this awkward situation by informing Cardinal Valenti,²⁴ a superior official, about it, as well as the Vatican Secretary of State, who ordered to him to remain in Lucca, and who provided the assistance of the Holy See in resolving the Dubrovnik diplomatic dispute.²⁵ Thus, Bošković managed to deal with the Dubrovnik dispute in Rome, where there was the French Ambassador.

So, from the beginning of this dispute, acting in the interest of Dubrovnik, Bošković gained the support of the Holy See, using his position as a Vatican diplomat. It is also necessary to mention that Bošković benefited from the fact that he was personally on good terms with the Pope and the Secretary of State. Two major projects that he had carried out according to papal orders tied him with Benedict XIV. The first one was the survey of the cracks on the dome of St. Peter's in Rome in 1742 and the second one the measurement of the arc of the meridian between Rome and Rimini from 1750 to 1752.²⁶

The second addressee of Bošković's memorandum is the French Ambassador to Rome, Count de Stainville, who held this post from 1753. Count de Stainville with his wife, according to Parisian social customs of the time, kept a salon at his residence, the Cesarini Palace, which gathered the leading public figures in Rome, among whom Bošković had a prominent place. One of the reasons for this appears to be Bošković's having become a corresponding member of the French Academy of Sciences in 1748.²⁷ In addition, he had dedicated his work *De inaequalitatibus quas Saturnus et Jupiter* from 1756 to Count de Stainville. There can be no doubt that Bošković in Rome developed cordial relations with the French Ambassador as is shown by de Stainville's intention to take him to Paris after the expiration of his term of office.²⁸

These examples indicate that thanks to his prowess in science, Bošković had made important and, for diplomatic actions, crucial social contacts. Thus, in the case of the memorandum from 1756 related to the Viani dispute, Bošković had access to the most influential participants, with whom he was on very good terms.

Druga važna karakteristika Boškovićeve promemorije iz 1756. je činjenica da ona predstavlja službeni diplomatski dokument, čime postaje jasnim da Bošković dobro poznaje karakter tadašnje diplomatske pisane komunikacije te da u njemu nastupa kao izvanredni veleposlanik Dubrovačke Republike.

Treće obilježje tog dokumenta je Boškovićev konstruktivni prijedlog načina rješenja spora. Da bi se uklonio uzrok trenutačnog spora, Bošković predlaže da se obustavi gradnja francuskog broda i da se do kraja rata u dubrovačkoj luci više ne grade brodovi. Kako bi se ostvario taj prijedlog, Bošković je preko grofa de Stainvillea i papinskog nuncija u Parizu²⁹ uspio ishoditi odluku francuskoga kralja Louisa XV. da se francuskim državljanima zabrani gradnja brodova na teritoriju Dubrovačke Republike za trajanja rata s Velikom Britanijom, o čemu je izvijestio dubrovački Senat u pismu od 3. kolovoza.³⁰ U istom pismu Bošković savjetuje dubrovačkom Senatu da uvede odredbu o zabrani gradnje brodova stranim državljanima na dubrovačkom teritoriju za vrijeme trajanja ratova kako bi se uklonili povodi za buduće slične sporove i time sačuvao tradicionalno neutralan vanjskopolitički položaj Republike.

Da je ta Boškovićeva diplomatska misija riješena u korist Dubrovačke Republike svjedoči naposljetku pismo Sir Jamesa Portera, veleposlanika Ujedinjenog Kraljevstva u Carigradu upućeno dubrovačkom Senatu početkom rujna 1756., u kojem se prenosi službeno britansko stajalište da su uklonjene sumnje oko spornog broda te da se Dubrovnik više ne smatra neprijateljem.³¹

Another important feature of Bošković's memorandum from 1756 is the fact that it represents an official diplomatic document, making it clear that Bošković was familiar with the diplomatic correspondence at the time and that he acted as an extraordinary ambassador of the Dubrovnik Republic.

The third feature of this document is Bošković's constructive proposal for a solution to the dispute. In order to eliminate the cause of the dispute, Bošković proposed the suspension of French ship construction as well as a ban on ship building in the port of Dubrovnik until the war was over. To achieve this proposal, Bošković managed to obtain an edict, through Count de Stainville and the papal nuncio in Paris,²⁹ from the French King, Louis XV, banning French citizens from engaging in ship building on the territory of the Dubrovnik Republic during the war with Great Britain, of which he informed the Dubrovnik Senate in the letter of 3 August.³⁰ In the same letter Bošković advised the Senate of Dubrovnik to introduce a provision to ban the construction of ships by foreign nationals on the territory of Dubrovnik during the war in order to eliminate the triggers for future similar disputes and thus preserve the traditionally neutral foreign policy position of the Republic.

The letter Sir James Porter, British Ambassador in Constantinople, sent to the Senate of Dubrovnik in early September 1756 testifies that this diplomatic mission on the part of Bošković had an outcome that was beneficial to the Dubrovnik Republic. In the letter the British Ambassador expressed the official British attitude that all the doubts related to the ship in question had been removed and that Dubrovnik was no longer considered an enemy.³¹

Boškovićev prvi boravak u Parizu i slučaj Le Maire (1760.)

Dok je Bošković u vrlo kratkom roku od svibnja do kolovoza 1756. uspješno okončao diplomatsku misiju u vezi sa slučajem Viani, dotle se, unatoč jednako uspješnom ishodu njegova diplomatska misija u korist Republike Lucce, a zapravo u službi papinske vanjske politike, odužila sve do 1759. U povodu toga diplomatskog zadatka Bošković je boravio u Beču od travnja 1757. do ožujka 1758., gdje je tiskao svoje glavno djelo *Philosophiae naturalis theoria redacta ad unicam legem virium in natura existentium* (1758.) te stekao poznanstva s najutjecajnijim osobama tamošnjega političkog života, uključujući i caricu Mariju Tereziju.

Nedugo nakon te posljednje diplomatske misije završava Boškovićevo dugo »rimsko razdoblje« (1725. - 1757.) u kojem se, zauvijek napuštivši rodni Dubrovnik - osim boravka ljeti 1747.³² - nakon obrazovanja na isusovačkom *Collegium Romanum* afirmirao kao ugledni znanstvenik i kao vatikanski diplomat.

U ljeto 1759. Bošković napušta Rim u pratnji markiza Michel-Angela Romagnolija i kreće na put u Pariz. Kako su mu njegovi prijašnji diplomatski kontakti dobro došli u toj prilici pokazuje činjenica da je grof de Stainville nakon veleposlaničkog mandata u Rimu postao francuski ministar vanjskih poslova (1758. - 1761.) s novim naslovom vojvode de Choiseula. Prije odlaska Bošković se vojvodi obraća s molbom za pisma preporuke za put i boravak u francuskoj prijestolnici, što je ovaj rado učinio.³³

U Parizu Bošković boravi od studenoga 1759. do svibnja 1760. Iako je Bošković isusovac, njegovo poznavanje i unapređivanje Newtonove fizike te uvažavanje Descartesove filozofije izazvali su njegov relativno dobar prijam u krugu francuskih enciklopedista na čelu s d'Alambertom, Diderotom i Turgotom.³⁴ Istodobno je Bošković razvio i dobre veze ne samo s Ministarstvom vanjskih poslova u Parizu nego i s dvorom u Versaillesu.

Upravo u to doba, s pojavom novih sila Engleske, Rusije i Pruske, stubokom se mijenjao *equilibrium*, odnosno »ravnoteža snaga« (*the Balance of Power*) starih europskih sila utjelovljenih u dinastijama Bourbona i Habsburgovaca.³⁵ Druga, krajnje negativna pojava toga doba, prema Ha-

Bošković's first stay in Paris and the case of »Le Maire« (1760)

Although Bošković managed successfully to complete the diplomatic mission in relation to the Viani case in a very short period, to be precise from May to August 1756, and despite the equally successful outcome of his diplomatic mission on behalf of the Republic of Lucca, actually in the service of papal foreign policy, the latter mission lasted until 1759. Bošković stayed in Vienna from April 1757 to March 1758 because of this diplomatic task, during which period he published his main work *Philosophiae naturalis theoria redacta ad unicam legem virium in natura existentium* (1758). At the same time he made the acquaintances of the most politically influential people there, including the Empress Maria Theresa.

Shortly after this latest diplomatic mission, his »Roman period« (1725-1757) ended. In this very period he left his native Dubrovnik for good except for a short stay there in summer 1747.³² Having completed his studies at the Jesuit *Collegium Romanum*, he established himself as both a respected scientist and a Vatican diplomat.

Bošković left Rome accompanied by the Marquis Michel-Angelo Romagnoli in the summer of 1759 and moved to Paris. He took advantage of his former diplomatic contacts, one of them being the Count de Stainville who, after his ambassador's post in Rome, became the French Minister of Foreign Affairs (from 1758 to 1761) with the new title of Duke de Choiseul. Before setting off, Bošković addressed the Duke asking him the favour of providing letters of recommendation concerning his stay in the French capital, which the Duke gladly did.³³

Bošković stayed in Paris from November 1759 to May 1760. Although Bošković was a Jesuit, his knowledge and improvement of Newton's physics and his appreciation of Descartes' philosophy, resulted in his having a relatively good reception among French Encyclopaedists headed by d'Alembert, Diderot and Turgot.³⁴ At the same time Bošković developed good relationships not only with the Ministry of Foreign Affairs in Paris but with the court at Versailles too.

Just at that time, with the emergence of new powers of England, Russia and Prussia, the *equilibrium* or »balance of power« of the old European powers, as embodied in the Bourbon and Hapsburg dynasties, fundamentally changed.³⁵ Secondly, according to Harold Nicolson,

roldu Nicolsonu, predstavljala je uspostava »dvojne diplomacije, službene i druge tajne«. ³⁶ Za ilustraciju tajne diplomacije Nicolson poseže za primjerom upravo francuskoga kralja Louisa XV., koji je, osim službene vanjske politike, za čiju je provedbu bilo zaduženo Ministarstvo vanjskih poslova iz Pariza, uspostavio sustav paralelnog vođenja vanjske politike iz dvora u Versaillesu, poznatog pod nazivom »kraljeva tajna« (*le secret du roi*). Taj paralelni sustav vođenja vanjske politike izazvao je zbrku u međunarodnim odnosima, a u praksi je kočio rad francuske diplomacije, što se ogleđa u posve oprečnim instrukcijama koje je pri odlasku na mandat novoimenovanim veleposlanicima upućivao službeni Pariz i kraljev kabinet u Versaillesu.

Već po dolasku u Pariz Bošković na svom materinjem jeziku ³⁷ piše bratu Baru (Bartolomeo) u Rim: »A da ciuiesc sctose ovdi govori; nie ni glave ni repa: Gospoghia sama sue vlada; i bilobi sa pripoviedat liepieh stvarj.« ³⁸ »Gospoghia« (gospoda), koju Bošković spominje, aluzija je na madame de Pompadour, jednu od najutjecajnijih javnih ličnosti u Parizu oko koje su se okupljali napredni enciklopedisti, a čijoj je potpori vojvoda de Choiseul dugovao svoju uspješnu diplomatsku karijeru.

Boškovićev boravak u Francuskoj možda ponajbolje pokazuje njegov osobni diplomatski takt. Naime, on s jedne strane kao isusovac, ali i napredni zagovornik Newtonove fizike i Descartesove filozofije, uspijeva uspostaviti dijalog s enciklopedistima, i to usprkos njihovoj propagandi protiv Družbe Isusove, dok s druge strane uspostavlja izvrsne odnose sa suprotstavljenim državnim centrima moći u Parizu i Versaillesu. Dok su mu vrata službenog Pariza bila otvorena zahvaljujući izvrsnim odnosima s vojvodom de Choiseulom, dotle su ga na dvoru srdačno primili na temelju njegovih novih poznanstava s članovima užeg kraljeva tajnog kabineta: s Le Royem, vrhovnim nadzornikom kraljevskog lova u Versaillesu, i s Pierreom-Micheleom Henninom, kraljevim prokuratorom. ³⁹

Tek što je stigao u Pariz Bošković prima od dubrovačkog Senata novi diplomatski zadatak, o čemu piše bratu Baru: »Poslalimisu duie knigghe kredenziale, jednu za Choiseuglia, a druggu sa Ministra od mora, u kojem niscta ne govoru, nego samo da vieruiu menni koichiu govorit od gnihove strane. Menni paka piscu pet lista velikieh, dje su gnihovi razlozi, i govorre da je konsuo smutno cegliade etc. Piscumi da neimaiu nikoga ovdi, i da ima Pucianin grada rod gnega slusgit, kadie estrema potreba.« ⁴⁰

an extremely negative phenomenon of the time occurred and that was the establishment of »a dual diplomacy, the one official and the other secret«.³⁶ In order to illustrate the secret diplomacy Nicolson refers to the example of the French King Louis XV, who apart from the Ministry of Foreign Affairs in Paris responsible for official foreign policy, established a parallel system of foreign policy at the palace of Versailles, known as the »King's Secret« (*le secret du roi*). This parallel system of foreign policy caused confusion in international relations and in practice it hindered the work of French diplomacy, as reflected in the completely contradictory instructions given to newly appointed ambassadors on their departures by official Paris and by the king's cabinet at Versailles.

No sooner did Bošković arrive in Paris, he wrote in his mother tongue³⁷ to his brother Baro (Bartholomeo) in Rome: »If only you could hear what people talk here; it makes no sense; The Madame herself rules; I could tell you some nice things.«³⁸ »The Madame«, Bošković mentioned refers to Madame de Pompadour, one of the most influential public figures in Paris, who gathered the Encyclopaedists around her and thanks to whose support the Duke de Choiseul had developed a successful diplomatic career.

Bošković's stay in France perhaps best testifies to his personal diplomatic tact. Actually, on the one hand, he was a Jesuit priest, but he also advocated Newton's physics and Descartes' philosophy, establishing a dialogue with Encyclopaedists despite their propaganda against the Society of Jesus. On the other hand, he established excellent relations with the opposed power centres in Paris and Versailles. The door of the official Paris was open to him thanks to excellent relations with the Duke de Choiseul, but he was also welcome at court on the basis of his new acquaintances with members of the King's Secret inner cabinet: with Le Roy, the king's supreme hunting supervisor at Versailles and Pierre-Michele Hennin, the king's procurator.³⁹

As soon as he arrived in Paris Bošković received from the Dubrovnik Senate a new diplomatic assignment, which he mentioned in a letter to his brother Baro: »They sent me two books of credentials, one for Choiseul and the other for the Minister of the Sea, in which they say nothing, but that they trust me as I'm going to act in their name. They have sent me five sheets, explaining their reasons and describing the consul as a trouble-maker etc. They have told me they have no one here and that any Ragusan citizen should help a native town when it is indispensable.«⁴⁰

Ms. A. 12
1760

Versaille

poročana izmestu 26. 1. 1760

Brolega sam parvi obrasgamač
i ne kaške Križgig^{la} ^{la Fojpice} ^{Memorie da} D. Oranu

Vi svivo da Versailles, dove arrivai ieri sera in vigore di un piego, co:
gnaric postò D. Oranu od nase Sappad. Nemogese videruat Ka Lomo smuoi:
la ra Križgiga. Križgig da vecchie dopiedu, i dante puste javivat nauca svivo
u ovema bremenu, u Komuse tako natodi nase red. Smutitissime s' Consulom,
Koiim vice, i brani, govorechi daie ovamo pise, da chie. Postatimira daie Križgighe
credentia e iedru sa Chioisuglia, a druzge sa Ministora od Mora, u Korom ni:
seta ne govora, nego saro da videruat menni Križgig govorit od grichove strane.
Menni parka spicua per lista vedlich, daie qu'hoò varbri, i govorre daie Komuse
smutno vedliche. Pisciuni da neimaju niteza oadi, i da ima Buciana grada rod:
gnaga sluzit, Kadei ovoma potveda.

Nemogese videruat Ka Lomo mi vanao, i tako vaglia gledat da ve u
nistra ne parimo: a s' druzge strane tuzgite na Konsula, so nie van: isti Ministor
od Mora, nase nepriateg, i naga nepriateg. A Chioisuglia iedruvan iedar pur pro:
govorio sa malo bremena, i ima druzg univ nego nišit o Dubroccanima.

Misliosam i ismirto, i govorio: Provinciam, i ismirtovan ^{la gniya} daie ovamo, ev
a tako odgovorim, da nemogu mozglò valka sta bit, i Buciana iedru Križgig od
Oca la Sour Abbata De la Ville, Koiie quegov valki priateg, pnatreg na:
vega reda, i moi, a onie parvi Commis od Chioisuglia, i quema imaju ti postli
bock u rukè, spisoranu viglier, sa dani da uru, sa govornomu, i da ni Komu ne rece
da ia imaj postli: daviòe prie quegova obicè, oca isti, sa da ia u grega ne idem,
u Ispovidnita od Strazita, Koiie otivio chia, i odnava ovavo. I ved kom gliu:
Savimme prisluvio: odličimo, da nebik ia comparschè, ni podnio Križgig Mi:
nistru od Marine: dabi on Chioiscula govorio prie; pak bock ia u grega otivio,
i molioa da on ucini stare ima; dabi on posse ovavo istomu Oca Ville; i vi:
dislobbe scobise moglo ucinat. Forte molim da otiden u Orca Generala od moie
strane, i dante rece da sam imo ti inoboi; dante so veoma jao bit: sam consulto

Prvi list Boškovičeva pisma na hrvatskom od početka siječnja 1760. iz Versaillesa bratu Baru u Rim. The Ruggero Giuseppe Boscovich papers, Bancroft Library, University of California, Berkeley (I 19, p6, 41b).

The first folio of Bošković's letter in Croatian from Versailles to his brother Baro in Rome, the beginning of January 1760. The Ruggero Giuseppe Boscovich papers, Bancroft Library, University of California, Berkeley (I 19, p6, 41b).

stanesine, i da nechia niseta cinnir, nego k'quima. Da usam, da dicese sve nau:
nit, na sa ki nacin, da ia niseta ne comparicham, nego prid Florisulom, doime
priarega i loi nechia niseta uccinnir, scobi malo bitti od setette nammi, a cinnichia
lo mirnik, a ne ko accusar, nego sa skulter, i priareg'ito, i mir'it'as. Danu
ne pisam, sa ne pitar Italian ki, moquedi porredi. Razimu dasam piro soipodi
dalk nasvati nauin motim lame osravu, erbin moalo inruvegnar, da ia ne jpinim
incumbenzu Krovich moga Bichia, i tallo, mihoi post' o sa ko oriedi. D. Drenu
ne odpisuiem, vinu da sa soipodi ovu Kanigga, a iachiumu pias stad post' d'opie, i
post'achiumu ~~konar~~ konar od spente. Danas imax prem malo brenera. Oudeichiu
post'ar qnekolik'o kana; i lonisiam sa supplementra cinnir ut'allo: nemosque viro:
vat, ka konie mudno to unio i diemie glava od qnekolik'o brenera p' piu capi.
sa viemdu tiem narvior da sano d'ospier.

Ho ricevuta la via al soliro, e vi ragiaro delle nuove. La via Ginavera
degli ultimi giorni dell'anno y qui è stato un loto inverno, sicche il freddo era moderato:
risimo; ma la mattina del 7 cominciò di nuovo ad essere ardo, ed è stato sempre qua:
si intollerabile. Den nel venir qua, poco sotto Kanji il fiume era tutto gelato, o come qui
diono, era preso, e caldo, che oggi, o domani lo sarà anche in Kanji, arrestandosi a poco
a poco. Li diaici, che come grandi isole vengono in giù da un pezzo. L'ui poi se ve è
ste tutte le male; ogni cosa è una lastra di gelo. Ad ogni modo y già di Dio mi
s'è bene.

In questa settimana di para ho veduta la gran fazione in duomo de l'u:
nevale fatto p' il Re, e p' la Regina di Spagna: ne vedrete la divisione nelle gaz:
zotte; veramente il tutto è una gran cosa maraviglia. La spesa è stata immensa, esser:
dosi l'arte nel mezzo della Chiesa, una nuova chiesa di legno di buona architettura,
ra, con 6 come capelloni y parte, e due in fondo, che cominciavano sopra un altissimo
zoccolo, onde erano come correvi. In essi i bandi almeno a 8 ordini a modo di gra:
dinata, pieni di Nobilita' facevano uno spettacolo di un gran teatro. Nel mezzo la
macchina benissimo architettata a 4 grand' archi, di una labare tolle balau:
strare in buona distanza, e tutto questo con, e resta la platea pia oqu'era zeppo
di gente di rango di amebue i vesti. Io entrai con un siglietto col' C. La Tour, e stetti
benissimo tra la Arena p' l'brui: farebbe veirare la un'lenova, e la balaustrata, a

Iz tog pisma upada u oči da je dubrovački Senat službeno ovlastio Boškovića akreditivima⁴¹ izvanrednog veleposlanika za još jednu diplomatsku misiju. Predmet novog spora bilo je, prema Dubrovčanima, neprimjereno ponašanje francuskog konzula Le Mairea u Republici. Inače, važno je napomenuti da je André-Alexandre Le Maire prvi Francuz koji je od 1757. do 1764. godine obnašao dužnost konzula u Dubrovniku, dok su dotad francuske državljane u Republici kao počasni konzuli zastupali ugledni Dubrovčani.⁴² Već od Le Maireova dolaska, međutim, Dubrovčani se neprestano žale na konzulovo neprikladno ponašanje i nepoštivanje domaćih običaja. S druge strane, Le Maire kontinuirano izvješćuje Pariz o dubrovačkom antifrancuskom raspoloženju.⁴³ No, pravi razlog obostranog nezadovoljstva između Dubrovčana i Le Mairea skrivao se u instrukciji koju je konzul zaprimio prije svog odlaska na mandat, a u kojoj mu se u kontekstu Sedmogodišnjeg rata između Francuske i Velike Britanije daje u zadatak, kako to ističe Piotr Zurek: »prisiliti dubrovački Senat da potpiše obostranu i za Pariz korisnu konvenciju o trgovini na moru«. ⁴⁴ Ta namjera francuske vanjske politike ugrožavala je trajni prioritet dubrovačke vanjske politike, koji se sastojao od očuvanja političke neutralnosti.⁴⁵

Kako Le Maire nije odustajao od povjerenog mu diplomatskog zadatka, tako je reakcija protiv njega u Dubrovniku sve više rasla, da bi se dubrovački Senat naposljetku odlučio na krajnji potez da preko Boškovića u Parizu zatraži njegov opoziv. Bošković je na tom diplomatskom zadatku intenzivno djelovao od siječnja do travnja 1760.⁴⁶ Pismom od 14. travnja Bošković izvještava dubrovački Senat da je boravio u Versaillesu, gdje ga je vojvoda de Choiseul izvijestio da »su konzulu dane upute da se drži u granicama, kojih se dosad nije držao«. ⁴⁷

Polovičan uspjeh te Boškovićeve diplomatske misije nije samo rezultat njegova kratkog boravka u Parizu. Puno važniji razlog krije se u namjeri francuske vanjske politike da Dubrovačku Republiku uvuče u sferu svog utjecaja dok je trajao rat s Velikom Britanijom. No, čim je taj rat okončan, pitanje konzula Le Mairea ubrzo je riješeno. Naime, Bošković, koji je 1763. boravio u Veneciji, na zamolbu dubrovačkog Senata obratio se pismom preporuke vojvodi de Choiseulu za izvanrednu diplomatsku misiju Dubrovčanina Frana Sorokočevića-Bobaljevića (Sorgo-Bobali) u Parizu, a koja je uskoro rezultirala opozivom spornog konzula Le Mairea i postavljanjem novog konzula Prévosta.⁴⁸

It is obvious from this letter that the Dubrovnik Senate had officially authorized Bošković with the credentials⁴¹ of extraordinary ambassador for another diplomatic mission. The subject of the new dispute was, according to Dubrovnik, the inappropriate conduct of the French Consul, Le Maire, in the Ragusan Republic. However, it is important to note that André-Alexandre Le Maire was the first Frenchman who served as Consul in Dubrovnik, from 1757 to 1764, as up to 1757 prominent citizens of Dubrovnik⁴² had represented the French citizens as honorary consuls. Ever since Le Maire arrived, however, Dubrovnik constantly complained about the Consul's inappropriate behaviour and disrespect of local traditions. On the other hand, Le Maire continuously informed Paris about the anti-French attitude of Dubrovnik.⁴³ But the real reason for mutual dissatisfaction between Dubrovnik and Le Maire lay hidden in the instruction the Consul had received prior to his departure for the post. He was given the instruction in the context of the Seven Years' War between France and Great Britain, according to Piotr Zurek, »to force the Senate of Dubrovnik to sign a mutual convention beneficial for Paris on trading at sea.«⁴⁴ This intention of French foreign policy threatened the standing priority of Dubrovnik's foreign policy i.e. the maintenance of political neutrality.⁴⁵

As Le Maire did not give up the entrusted diplomatic task, the reaction against him in Dubrovnik continued to grow, so the Senate of Dubrovnik decided on the final move to prompt, through Bošković, his recall. Bošković was intensively involved in this diplomatic activity from January to April in 1760.⁴⁶ In his letter dated 14 April Bošković reported to the Senate of Dubrovnik that he was at Versailles where the Duke de Choiseul informed him »the consul had been given instructions to keep within limits he had not been asked to respect till that point.«⁴⁷

The only partial success of Bošković's diplomatic mission was not only due to his short stay in Paris. A much more important reason lay in the intention of the French to draw the Dubrovnik Republic into its sphere of influence during the war with Great Britain. But as soon as the war ended, the question of the Consul Le Maire was rapidly solved. Actually, Bošković who went to Venice in 1763 at the request of the Dubrovnik Senate addressed the Duke de Choiseul with a letter of recommendation for the extraordinary diplomatic mission of Frano Sorkočević-Bobaljević (Sorgo-Bobali) in Paris. Soon Consul Le Maire was recalled and a new Consul Prévost, appointed.⁴⁸

Ruski ultimatum (1771.)

Da je Boškovićev životni put često uključivao i diplomatsku dimenziju dokazuje nekoliko slučajeva u razdoblju između njegova odlaska iz Pariza 1760. i boravka u Veneciji 1763.

Nakon prvog boravka u Parizu Bošković je u svibnju 1760. doputovao u London. Pritom se obično navode njegovi srdačni kontakti s engleskim znanstvenicima i političarima, ali se olako prelazi preko činjenice da je u jeku Sedmogodišnjeg rata bilo pravo umijeće iz Pariza doputovati do suparničkog Londona. Da bi mu to pošlo za rukom, Bošković se poslužio sretnom okolnošću da je u Pariz u to vrijeme stigao Fuentes, novoimenovani španjolski veleposlanik u Velikoj Britaniji, koji je Dubrovčaninu ponudio da se pridruži njegovoj pratnji na putu za London.⁴⁹ Pod okriljem Fuentesove diplomatske zaštite Bošković nije samo sigurno doputovao u London nego je ondje i boravio u njegovoj rezidenciji.

Bošković je planirao otputovati iz Londona u Carigrad da bi ondje 6. lipnja 1761. proučavao astronomsku pojavu prolaska Venere ispred Sunca. Budući da je put do Carigrada bio krajnje opasan jer je još uvijek trajao Sedmogodišnji rat, Bošković je prema uputi o. Lorenza Riccija, generala Družbe Isusove, planirao otputovati iz Venecije u pratnji novog mletačkog »baila« (veleposlanika) Pietra Correra. No, kako Correr nije mogao krenuti na put sve do rujna 1761., to je značilo da je otpao glavni znanstveni razlog Boškovićeva puta u Carigrad. Unatoč tomu, Bošković dolazi s mletačkim veleposlanikom u Carigrad, zbog čega Zurek s pravom zaključuje da je njegov boravak u osmanskoj prijestolnici bio zapravo diplomatskog, a ne znanstvenog karaktera.⁵⁰ Doista, sâm Bošković otkriva u pismu bratu Baru da ga je general Družbe Isusove ne samo uputio na Correru nego mu je također naložio da tijekom boravka u Carigradu bude na raspolaganju novom mletačkom veleposlaniku.⁵¹ Iz toga se može zaključiti da je Bošković pod okriljem mletačkoga diplomatskog predstavništva u Carigradu boravio zapravo u funkciji papinske diplomacije.

Taj diplomatski karakter Boškovićeva boravka u Carigradu potkrepljuje i činjenica da je ondje stekao poznanstvo s dvojicom najutjecajnijih pripadnika tamošnjega diplomatskog zbora, s veleposlanicima zaraćenih sila iz Sedmogodišnjeg rata. Tako se Bošković upoznaje s

The Russian ultimatum (1771)

The diplomatic dimension was very much a part of Bošković's life, as can be concluded from some of the cases he worked on in the period between his departure from Paris in 1760 and his stay in Venice in 1763.

After his first stay in Paris, Bošković arrived in London in May 1760. His friendly contacts with the English scientists and politicians are usually mentioned in this regard, but the fact that it was a considerable undertaking to travel from Paris to rival London in the midst of the Seven Years' War is very often ignored. In order to do it, Bošković took advantage of the circumstances. The newly appointed Spanish Ambassador to Britain, Fuentes, came to Paris at that time and he offered Bošković the chance to join him on his way to London.⁴⁹ Not only did Bošković arrive safely in London under Fuentes' diplomatic protection, but he also stayed at his residence.

Bošković planned to travel from London to Constantinople in order to observe there the astronomical phenomenon of the transit of Venus on 6 June 1761. Since the journey to Constantinople was extremely dangerous, as the Seven Years' War was going on, Bošković, as instructed by Abbé Lorenzo Ricci, the general of the Society of Jesus, planned to travel from Venice in the company of the new Venetian »bailo« (ambassador), Pietro Correr. However, since Correr could not set off until September 1761, Bošković had to renounce his main scientific reason for the journey to Constantinople. Nevertheless, Bošković arrived in Constantinople with the Venetian Ambassador and Zurek rightly concluded that his stay in the Ottoman capital was actually of a diplomatic and not of a scientific nature.⁵⁰ Indeed, Bošković revealed in a letter to his brother Baro that it was the general of the Society of Jesus who not only referred him to Correr, but he also ordered him to be available to the new Venetian Ambassador during his stay in Constantinople.⁵¹ Thus, we can conclude that Bošković acted in the service of papal diplomacy through the Venetian diplomatic mission in Constantinople.

The diplomatic character of Bošković's stay in Constantinople is supported by the fact that he became acquainted there with the two most influential members of the local diplomatic corps, ambassadors of the belligerent forces in the Seven Years' War. So Bošković met the same

LOUIS AUGUSTE D'AFFRY,
Seigneur de Prevondavaux, Saint
Barthelmy & autres lieux, Lieutenant
General des Armées du Roi, Lieu-
tenant Colonel du Regiment de ses
gardes suisses, Ambassadeur de Sa
Majesté auprès des Etats Généraux
des Provinces-Unies.

*Prions tous ceux qui sont à prier de laisser sagement & librement passer. Le Reverend Père
Vaschovitz, de la compagnie de J. J. S. allant à Laque & à Sicone avec
leurs recommandations pour les dits.*

Sans souffrir qu'il lui soit fait le moindre trouble & empêchement; prions
au contraire qu'il lui soit donné toute assistance & secours.

En foi de quoi Nous avons donné le présent Passeport que nous avons si-
gné de notre main, fait Contresigner par l'un de nos Secretaires, le Sceau
de nos Armes en tête.

fait à la Haye le Vingt Six Janvier mil Sept cent Soixante un ./.
16 D'Affry

GRATIS

Par Monseigneur
Bent

Putna isprava koju je Boškoviću na proputovanju Nizozemskom 1761. izdao francuski veleposlanik Louis Auguste d'Affry u Haagu. Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku (APG VII-7).

Travel document issued to Bošković for his journey through the Netherlands in 1761 by the French Ambassador Louis Auguste d'Affry in The Hague. Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik (APG VII-7).

DON GERONIMO GRIMALDI, MARQUIS DE GRIMALDI, Gentilhombre de Camara con exercicio de S. M. Catholica, y su Embaxador à los Estados Generales de las Provincias unidas de los Payfes-Bajos, &c.

Porquanto *M.^o Bozkovich Legado mio para serido esta Corte à la vez Viena, transitando por una porcion de la Alemania*

Portanto encargo à los Ministros de S. M. assi de tierra , como de Mar, y a los que no lo son pido y ruego, no le pongan embarazo, ni impedimento alguno en su viage, antes bien le concedan todo el favor, y auxilio que para continuarle huviere menester, en virtud del presente Passaporte, firmado de mi mano, Sellado con el fello de mis Armas, y refrendado del Infrascripto Secretario. Dado en el Haya à 24 de En.^o de mil, Setecientos, y sesenta, y uno Valga por

El Marq. de Grimaldi

Putna isprava koju je Boškoviću na proputovanju Nizozemskom 1761. izdao španjolski veleposlanik Geronimo Grimaldi, markiz de Grimaldi u Haagu. Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku (APG VII-6).

Travel document issued to Bošković for his journey through the Netherlands in 1761 by the Spanish Ambassador Geronimo Grimaldi, Marquis de Grimaldi in The Hague. Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik (APG VII-6).

istim onim engleskim veleposlanikom Sir Jamesom Porterom, zbog čije je ozbiljne prijete Dubrovačkoj Republici bio angažiran u slučaju Viani 1756., te s francuskim veleposlanikom Charlesom Gravierom, grofom de Vergennesa. Za Boškovićev dobar prijam kod engleskog veleposlanika u Carigradu pobrinuli su se sami članovi londonskog *Royal Society*, čijim je članom Dubrovčanin postao u siječnju 1761., uputivši još prije njegova dolaska u prijestolnicu Osmanskog Carstva Porteru pismo preporuke.⁵³ Da je s francuskim veleposlanikom također uspostavio izvrsne odnose svjedoči činjenica da je grof de Vergennes u svojoj carigradskoj rezidenciji pružio Boškoviću zdravstvenu skrb i njegu tijekom njegove bolesti.⁵³ Napokon, uz preporuku grofa de Vergennesa Bošković je uvršten u pratnju Sir Jamesa Portera prigodom njegova povratka u London kopnenim putem preko teritorija Osmanskog Carstva. Bošković je s Porterom od kraja svibnja do sredine srpnja 1762. proputovao od Turske kroz Bugarsku, Vlašku i Moldaviju do Poljske.

Na kraju puta Bošković je u Poljskoj posjetio imanje grofa Stanisława Poniatowskog u Zaleszczyki, potom Krakov i napokon Varšavu. U poljskoj prijestolnici osobito je bilo važno Boškovićevo poznanstvo s mladim Stanisławom Augustom Poniatowskim koji će uskoro postati poljski kralj (1764. - 1795.). U Varšavi je Bošković na preporuku grofa de Vergennesa boravio u rezidenciji francuskog veleposlanika markiza de Paulmyja, a zanimljivo je da tada u francuskom veleposlanstvu djeluje i njegov prijatelj iz Pariza Hennin, zbog čega Zurek smatra da se Bošković još više zbližio s pripadnicima »kraljeve tajne«.⁵⁴

Nakon razdoblja putovanja po Europi - od ljeta 1759. do početka 1763. - sljedećih deset godina (1763. - 1773.) Bošković boravi u Italiji posvećujući se znanosti kao profesor matematike u Paviji i kao upravitelj zvjezdarnice Brera u Milanu. Pri kraju tog razdoblja, međutim, pojavit će se nova ozbiljna prijete Dubrovačkoj Republici, zbog čega će Bošković ponovno preuzeti ulogu diplomata u zastupanju interesa rodna grada.

Naime, već se u to doba Osmansko Carstvo, nakon dugog razdoblja ekspanzije, nalazilo u teškom vanjskopolitičkom stanju. Prvi simptomi takvog stanja Osmanskog Carstva pojavili su se tijekom rata s Ruskim Carstvom koji se vodio od 1768. do 1774. Taj se rat djelomično odvijao i na Mediteranu, gdje je početkom rata iz Baltika

English Ambassador, Sir James Porter, who had seriously threatened the Dubrovnik Republic, leading to Bošković's mediation in the Viani case in 1756 and the French Ambassador Charles Gravier, Count de Vergennes. The members of the London Royal Society, whose fellow Bošković became in January 1761, prepared the ground for Bošković to have a good reception by the English Ambassador in Constantinople by sending a letter of recommendation to Sir James Porter even before his arrival in the capital of the Ottoman Empire.⁵² Bošković also established excellent relations with the French Ambassador, the Count de Vergennes, as the Count provided health care and looked after Bošković in his residence in Constantinople.⁵³ Finally, upon the recommendation of the Count de Vergennes, Bošković was in Sir James Porter's suite on his return to London by land through the territories of the Ottoman Empire. Bošković travelled with Porter from Turkey through Bulgaria, Wallachia and Moldova to Poland from the end of May until mid-July 1762.

At the end of the trip Bošković visited Poland, i.e. the estate of Count Stanisław Poniatowski in Zaleszczyki, then Warsaw and Krakow. His acquaintance with Stanisław August Poniatowski, who soon became King of Poland (1764-1795), was of particular importance. Bošković, on the recommendation of the Count de Vergennes, stayed at the residence of the French Ambassador, Marquis de Paulmy and it is interesting that his friend from Paris, Hennin, worked in the French embassy at that time, which Zurek considers brought Bošković closer to the members of the »King's Secret«.⁵⁴

After a period of travelling around Europe - from summer 1759 to the beginning of 1763 - Bošković settled down in Italy for ten years (1763-1773) teaching mathematics in Pavia and directing the Brera Observatory in Milan. At the end of this period, however, there appeared a serious new threat to the Dubrovnik Republic and Bošković would again assume the role of a diplomat acting in the interest of his native town.

At that time the Ottoman Empire, after a long period of expansion, found itself in difficulties with respect to foreign policy matters. The first symptoms of this condition of the Ottoman Empire emerged during the war with the Russian Empire, which lasted from 1768 to 1774. This war took place partly in the Mediterranean where the Baltic

uplovila ruska ratna flota pod zapovjedništvom admirala grofa Alekseja Grigorijeviča Orlova.

Prisutnost nove vanjskopolitičke sile na Mediteranu narušila je tadašnju ravnotežu snaga, pri čemu se Dubrovačka Republika pod vrhovnom tributarnom zaštitom Osmanskog Carstva⁵⁵ našla u nezavidnom položaju. Taj načelni problem produbili su sami Dubrovčani kada je inicijativom njihova konzula 1769. u Genovi zaplijenjen brod koji je u tamošnjoj luci admiral Orlov kupio i dao preurediti za vojne svrhe. Konflikt između Rusa i Dubrovčana kulminirao je 1771. kada je ruska ratna flota zaplijenila tri dubrovačka broda koja su prevozila tursku vojnu opremu iz Carigrada. U povodu tog događaja admiral Orlov uputio je ultimatum Dubrovčanima u slučaju da odbiju visoku otkupninu za zaplijenjene brodove: Rusko Carstvo smatra Dubrovnik neprijateljem; ruska ratna flota napast će svaki dubrovački brod koji zatekne u plovidbi; napokon, Rusi će bombardirati sâm Dubrovnik.⁵⁶

U toj teškoj situaciji dubrovački Senat šalje Frana Ranjinu u diplomatsku misiju u Petrograd, ali se ujedno obraća i Boškoviću. Težina djelovanja u tom slučaju bila je u tome da dubrovačka diplomacija, inače oslonjena na razvijenu mrežu konzulata diljem Mediterana, nije imala uspostavljene diplomatske odnose s Ruskim Carstvom.⁵⁷

Toj nezgodi Bošković je pokušao doskočiti obraćajući se pismom od 12. listopada 1771. poljskom kralju Stanisławu II. Augustu Poniatowskom, kojega je upoznao tijekom boravka u Varšavi 1762., a koji je vladao kao štićenik ruske carice Katarine II. Predmet Boškovićeve pisma je njegova zamolba kralju za »Vaše posredovanje kod uzvišene vladarice Rusije u korist moje jadne domovine Dubrovnika, stavljene u krajnje zaprepaštenje i očaj od admirala njene ratne mornarice koji su se proglasili neprijateljima Dubrovnika.«⁵⁸ Dakle, koristeći prijašnje veze koje je stekao na proputovanju Poljskom, Bošković u ovom slučaju pokušava preko poljskoga kralja utjecati na rusku caricu i preporučiti dubrovačku diplomatsku misiju Frana Ranjine, koji se upravo tada zaputio u Petrograd. Da se poljski kralj nije oglušio o tu Boškovićevu molbu svjedoči činjenica da je premda teško ranjen u atentatu, ipak naredio da se to pismo na njegovu dvoru prevede na francuski i uz preporuku proslijedi ruskoj carici.⁵⁹

Russian war fleet, under the command of Admiral Count Alexei Grigoryevich Orlov, made port at the beginning of the war.

The presence of a new foreign force in the Mediterranean broke the balance of power at that time and consequently the Dubrovnik Republic, being under the protection of the Ottoman Empire, to which it paid tribute,⁵⁵ found itself in an unenviable position. The Republic itself deepened the problem when at the initiative of their consul in Genoa in 1769 a Russian ship was seized. It was a ship that Admiral Orlov had bought and meant to have converted to military purposes in the port of Genoa. The conflict between the Russians and Ragusans reached a climax in 1771 when the Russian military fleet seized three Dubrovnik ships that were transporting Turkish military equipment from Constantinople. On this occasion Admiral Orlov sent an ultimatum to Dubrovnik in case it refused a high ransom for the seized ships: the Russian Empire considered Dubrovnik its enemy, the Russian military fleet would attack every Ragusan ship it came upon at sea, and finally, the Russians would bombard Ragusa.⁵⁶

In this difficult situation the Dubrovnik Senate sent Frano Ranjina on a diplomatic mission in St. Petersburg, but they also addressed Bošković. This case was particularly difficult as the Ragusan diplomacy had a developed network of consulates across the Mediterranean but no diplomatic relations with the Russian Empire.⁵⁷

Bošković tried to overcome the problem by addressing Polish King Stanisław II August Poniatowsky in a letter of 12 October 1771. He ruled as protégé of the Russian Empress Catherine II, and Bošković had met him during his stay in Warsaw in 1762. In his letter to the king Bošković asked for »your mediation with Her Majesty, the Empress of Russia, in favour of my poor country of Ragusa, placed in extreme horror and despair by admirals of her Navy who declared themselves enemies of Dubrovnik.«⁵⁸ So, using his earlier connections made on the journey through Poland, Bošković in this case tried to influence the Russian Empress through the Polish King, asking for support to the diplomatic mission of the Ragusan Frano Ranjina, who had just then made his way to St. Petersburg. The Polish King was not deaf to this request as he, although severely wounded in an assassination attempt, ordered this letter to be translated into French at his court and forwarded to the Russian Empress with his recommendation.⁵⁹

Coppia di Lettera scritta al Re di Polonia
in data del 12. Ot. 1771

Dopo la risposta, che con tanta Clemenza si degno darvi la M. V. alla lettera, che mi era presso l'ardire di unificare al suo Reo per attestare co' miei più profondi, e amisi avvegi i più sinceri, e vivi sentimenti d'animo conetabili alla sua esaltazione, non mi sono più avanzato ad inquietarla con altre mie, che sarebbero state troppo eccessivamente ardite ed importune: ma ora mi trovo in circostanze da non potermi trattenere in onto alano dal venir di nuovo a suoi piedi per implorar la validissima sua interposizione presso la gran Sovrana delle Russie a favore della povera mia patria la quale messa nel ultimo e conservazione, e devoluzione del Generali delle sue armate navali, i quali si sono dichiarati suoi nemici, anno predata tutti varcelli, anno rovinato tutto quel commercio, da cui con una diligentissima, e fedelissima servitù prestata indifferantemente a tutte le nazioni, traccio tutto quel paese in se misero, e anche la principala sua sussistenza, e minacciano di voler rovinar ogni cosa n: impossibile, per l'altra più rovinare. Non è possibile, che il cuore magnanimo di quella Sovrana co- terrebbe in pensiero di capitoli le più ricche e popolate, e che preserva da' russi, i quali dal Tur- mio di d'Italia abbiamo una Sovrana Turca del camino libero a brigioni subito vivi, e di difendere, e siamo tante centinaia di miglia lontani da que' siti, ne quali si trovano le gaste di fissarsi nel territorio, in cui difficilmente potrebbero avere della resistenza, e si cul- ramente avrebbero a molti doppj maggior il dispendio, che il profitto. Quando anche po- ssero ora a portarsi di gradarsi dadi effetti funivi della insignificazione di un nemico po- sente offeso, e vicino, quale sarebbe il appresso la nostra sorte dovendo ella pre vester- ra esposti dopo la pace a' suoi risentimenti? Non è possibile, che una Sovrana così clemene- ra non veda queste cose dare inostata, e un modo così ego, e magnanimo come lo è il suo, so una inevitabile niente meno fatale rovina, e di una città, che messa dalla Natura fra gli scogli appiattati di un cantone del Mondo non ha mai fatto fastidio ad alano della prima sua fondazione fin ora. Questi così efficaci motivi quanto forza non acquisteranno, quando sieno av- volgariti da' validissimi uffici di un Sovrano tanto pieno di intelligenza, di spirito, di eleganza, e tanto acceso a quella grande Sovrana, quanto lo è la M. V.

Ad un animo così benefico, come lo è stato della M. V. tanto pieno di compassione, per chiunque n'è un leggo oggetto, non sono neanche altri motivi, che la pura esposizione dello stato della mia patria, si può dire impelle tanti disastri: ad ogni modo io permotivo di interessarsi per quel misero paese, e poterò a uchi- sime bondà de' dinetti per me in que' mari, ne quali celi la sorte di farla la mia sorte in Varsavia, e quella Clemenza, che ha fatto tenero in quella graziosissima lettera, con cui mi animò ancora a ricorrere al suo patrocinio reale in quello mi fece diuoro. Qual oggetto per me più interessante in que' casi, e in questo, in cui si tratta di preservare dalla rovina la mia patria miserabile? Io non sono di quel gran merito, per cui in tutti i secoli i gran Letterati anno avuto fine presso i nemici sotto la considerazione per il loro caso, e in- die: ad ogni modo i gran talenti, che sono sempre uniti da quel paese, i gran Letterati, che nati in o- rario il nostro secolo ancor in oggi colte lor produzioni, mantano dal riquardo presso V. M., e presso quella grande Sovrana protettori amichevoli degli studij, e de' Letterati di mara. Ma io ricorro alla M. V. col solo titolo de la vostra, e da me non meritata, ma pure appressa e dichiarata sua Clemenza per me e della protezione promessa. Qual è la mia patria: cui ho i miei, e tra questi una madre ancor viva, e

Autograf pisma poljskom kralju Stanislawu II. Augustu Poniatowskiom od 12. listopada 1771., koje je Bošković uz popratni dopis poslao na znanje i Senatu Dubrovačke Republike. Državni arhiv u Dubrovniku (*Diplomata et acta*, 18, XII, 1582).

Authentic letter to the Polish King Stanislaw II August Poniatowski of 12 October 1771, which Bošković sent with a covering letter to the Dubrovnik Senate. State Archives in Dubrovnik (*Diplomata et acta*, 18, XII, 1582).

1582

fonda in età di anni 96, la quale e per la sua naturale costituzione, e per l'età ovamai avanzata
 e piena di costernazione, e di terrore. Le ultime lettere, che ho avute di lei, anno costernato ancora me,
 e inferito. Essa in questa piccola città non è andata punto in campagna, al suo solito, rimanendovi
 rinchiusa in città, per non esservi altri edarme improvvisi. Che fare ardeva viva fino quasi a compire
 un secolo per morire sotto le tranne di un certo faccioso da una bomba, che finasta immagine è que-
 sta per me! La navigazione medesima sospesa, che toglie la pariglia vortente di sussistenza a tanti
 miei parenti, e amici, che affetti non meno nell'animo mio. Benardo, e ripensando mi sento nel
 ha dimostrata per se tanta libertà, che può tanto sull'animo di Cobi, che con un ordine solo può rian-
 dare la calma nella mano di quello, che presso l'ignilo fece il Nome sacro del mare, quando li
 si volgeva mezzo. Poco ho, che mi spiona, e convince a gestarmi colla presenza a piedi del suo
 trono, e supplicare la M. V. del veldivino suo solenne. Lo è pieno di fiducia, e tanto più
 pare assai quanto più tardi. Una patria in rovina, una madre venerata tremante per
 una grandine di bombe, che si vede già presta a rovesciarsela sul capo, la costernazione
 comune vivamente dipinta nelle lettere, che recentemente ho di la ricevuto, mi anno frastuono
 stesso, e fatto ardito. Faccia l'addo, che le mie suppliche non restino senza il desiderato effetto: ma
 il vero mi dice che non resteranno, e che le insorgizioni di V. M. ritoglieranno ben presto tutto
 il motivo di tante sollecitudini, e inquietudine. Bando di questa fiducia mi prostro a' suoi piedi, e mi
 confermo per sempre

D. V. M. Milano in Ott. 1771

Con Lettera del P. Borghese
 di Milano del 12 Dicembre 1771

me no Div: no Obb: no re
 Reggiero Suro: Prossimo d. 7. 1771

Boškovićeva uloga u tom diplomatskom sporu bila je usmjerena na pronalaženje diplomatskoga kanala preko kojega bi se uspostavila komunikacija s ruskom diplomacijom. Budući da je pismo poljskom kralju poslao preko papinskog nuncija u Beču te da je to isto pismo po kraljevu nalogu na francuski dao prevesti njegov tajnik isusovac Gaetano Ghigiotti, može se zaključiti da je Bošković potporu diplomatskoj misiji Frana Ranjine u Petrogradu pokušao osigurati posredovanjem papinske i poljske diplomacije.

Unatoč Boškovićevoj pomoći i Ranjininoj misiji, spor je uspješno okončan tek završetkom rusko-turskog rata, i to mirovnim sporazumom u Livornu 1775.,⁶⁰ dakle više zahvaljujući promijenjenim vanjsko-političkim okolnostima nego bilateralnim diplomatskim pregovorima, što potvrđuje kakvoj je teškoj situaciji Dubrovnik tada doista bio izložen.

Bošković's role in this diplomatic dispute was focused on finding a diplomatic channel through which to establish communications with Russian diplomacy. Since the letter to the Polish King was sent through the papal nuncio in Vienna and since the same letter was at the king's order translated into French by his secretary Jesuit Gaetano Ghigiotti, it seems plausible that Bošković tried to get support for the diplomatic mission of Frano Ranjina through papal and Polish diplomacy.

Despite both Bošković's help and Ranjina's mission, this dispute was successfully completed only after the Russo-Turkish war i.e. with the peace agreement in Livorno 1775.⁶⁰ However, it was due more to changed foreign policy circumstances than to bilateral negotiations, evidence of the difficulty of the position to which Dubrovnik was exposed at that time.

Dubrovačko-francuski trgovački ugovor iz Boškovićeve kasnog pariškog razdoblja (1774. - 1776.)

Kada je 1773. ukinuta Družba Isusova, Bošković je prolazio kroz najteže životno iskušenje. Unatoč prvotnim planovima da se skrasi u Dubrovniku,⁶¹ Bošković se ipak naposljetku odlučio oputovati u Pariz. Ta odluka ponovno dokazuje da diplomacija nije bila usputna aktivnost Boškovićeve života, nego da se njegov život odvijao u diplomatskom kontekstu. Naime, tijekom njegova boravka u Veneciji francuski veleposlanik barun Zuckmantel, kojem je tada istjecao mandat, i La Borde, prvi komornik francuskoga kralja i upravitelj kraljevske palače Louvre nagovaraju Boškovića da se preseli u Pariz, nudeći mu pritom smještaj i zauzimanje za njegov status.

Skinuvši sa sebe isusovački habit, Bošković u pratnji baruna Zuckmantela i La Bordea u listopadu 1773. stiže u Fontainebleau, gdje je prvotno odsjeo kod austrijskog veleposlanika grofa de Mercyja. Uz osobitu Le Bordeovu preporuku s Boškovićem kontaktiraju francuski ministar vanjskih poslova vojvoda Armand d'Aiguillon i ministar mornarice Pierre Étienne Bourgeois de Boynes. Njihovom je zaslugom u prosincu 1773. kralj Louis XV. potpisao akt o dodjeli francuskog državljanstva Boškoviću, kojega se u dokumentu naziva »naš dragi i vrlo ljubljani Ruđer Bošković iz grada Dubrovnika u Dalmaciji, svećenik ukinute Družbe Isusove, potomak stare obitelji dalmatinske i plemić Republike Luce«.⁶²

Isprava o državljanstvu bila je temelj rješavanja Boškovićeve statusa u Parizu. Nakon stjecanja državljanstva Boškoviću je početkom sljedeće godine dodijeljen prihod od Ministarstva vanjskih poslova i od Ministarstva mornarice, s time da je u potonjem ministarstvu imenovan »ravnateljem optike« (*directeur de l'optique*), zaduženim za razvoj primjene optike u ratnoj mornarici.⁶³

Stjecanje francuskog državljanstva činilo se isprva kao da onemogućuje nastavak Boškovićeve diplomatske aktivnosti za Dubrovačku Republiku. Takvu aktivnost Boškoviću je izričito zabranio nadređeni dužnosnik, ministar mornarice de Boynes, a što bi i inače predstavljalo sukob interesa za osobu koja je dio prihoda primala iz francuskog Ministarstva vanjskih poslova. No, baš tada Boškoviću

Ragusan-French commercial treaty from Bošković's late Parisian period (1774-1776)

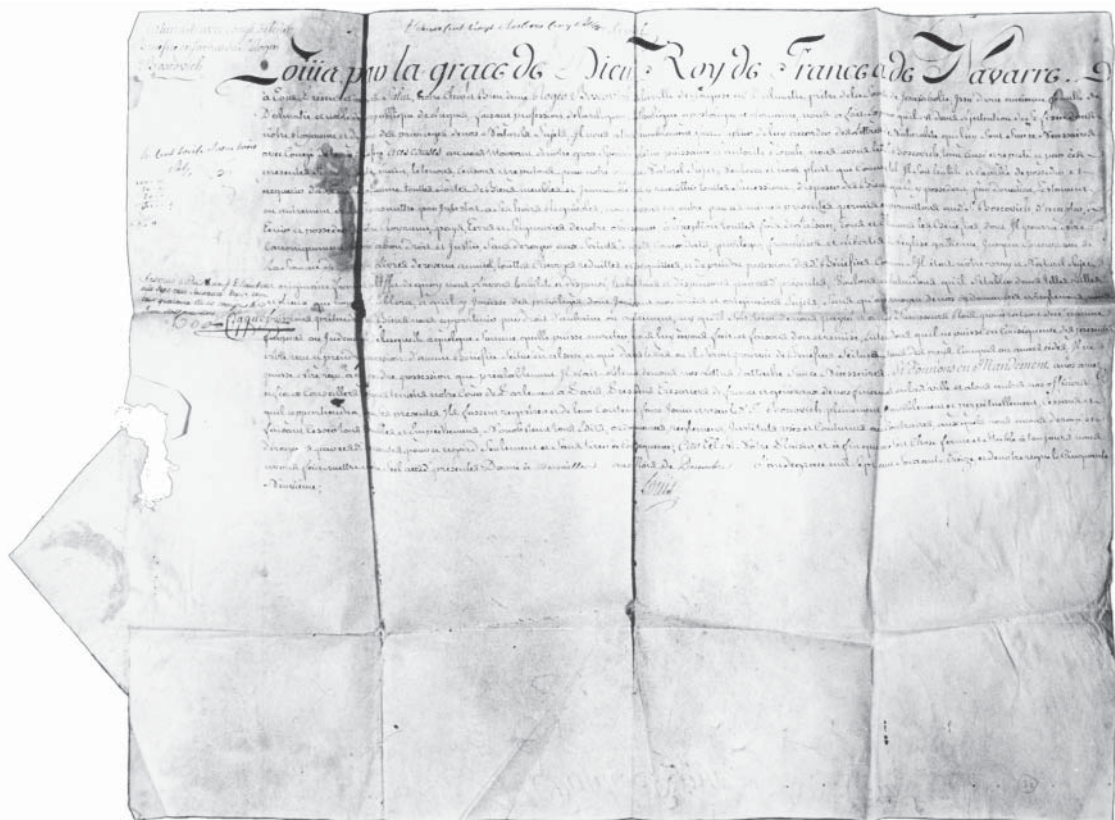
When the Society of Jesus was abolished in 1773, Bošković went through the worst ordeal of his life. Despite his initial plans to settle down in Dubrovnik,⁶¹ Bošković, however, finally decided to move to Paris. This decision once again proves that diplomacy was not a casual activity in his life, but, on the contrary, an essential part of it. In fact, during his stay in Venice, French Ambassador, Baron Zuckmantel, whose period of office was about to end, and the French king's chamberlain and governor of the royal palace at Louvre, La Borde, kept persuading him to move to Paris, offering him accommodation and promising to plead for his status.

Having taken off the Jesuit habit, Bošković arrived at Fontainebleau accompanied by Baron Zuckmantel and La Borde in October 1773. At first he stayed there with the Austrian Ambassador, Count de Mercy. With a special recommendation from La Borde, Bošković contacted the French Minister of Foreign Affairs, Duke d'Armand Aiguillon and the Navy Minister, Pierre Étienne Bourgeois de Boynes. It was thanks to them that King Louis XV signed in December 1773 an act on granting Bošković French citizenship. In the document Bošković was referred to as »our dear and beloved Ruđer Bošković from the city of Dubrovnik in Dalmatia, a priest of the abolished Society of Jesus, a descendant of an old Dalmatian family and a noble of the Republic of Lucca«.⁶²

The document of citizenship was the basis for resolving Bošković's status in Paris. Having acquired French citizenship, Bošković, at the beginning of the following year, was awarded an income from the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of the Navy, and the latter ministry appointed him »Director of Optics« (*directeur de l'optique*), responsible for developing the application of optics in the Navy.⁶³

The acquisition of French citizenship seemed at first to prevent Bošković from continuing his diplomatic activity for the Dubrovnik Republic. His superior officer, the Minister of the Navy, De Boynes, expressly prohibited any such activity on the part of Bošković. It would have constituted a conflict of interest for a person who received a part of his income from the French Ministry of Foreign Affairs. But just

Povelja o primanju u francusko državljanstvo koju je Boškoviću 9. prosinca 1773. dodijelio kralj Louis XV. Državni arhiv u Dubrovniku (*Diplomata et acta*, 18, RB I).

French citizenship charter granted to Bošković on 9 December 1773 by King Louis XV. State Archives in Dubrovnik (*Diplomata et acta*, 18, RB I).

stiže nova zamolba dubrovačkog Senata za posredovanjem, i to u trgovačkom sporu s Francuskom.

Predmet spora s francuske strane bilo je nezadovoljstvo zbog visokih carina koje su francuski trgovci morali plaćati u Dubrovniku za uvoz žita, dok su Dubrovčani bili nezadovoljni što ih Francuzi svrstavaju na Mediteranu pod kategorijom »Levanta«. Takva kategorizacija uključivala je u francuskim pomorskim lukama strogu karantenu za brodove, kao i visoku pristojbu za robu u visini od 20 posto njezine vrijednosti. Te su probleme još više zaoštrili već otprije napeti odnosi između francuskoga konzula i dubrovačkih vlasti. Tadašnji francuski konzul René-Charles Bruère Des Rivaux ponavljao je optužbe svojih prethodnika o antifrancuskom raspoloženju Dubrovčana, dok su dubrovačke vlasti ponavljale da konzul prelazi granice svojih ovlasti miješajući se u unutrašnje dubrovačke prilike.⁶⁴

Ministar mornarice de Boynes zastupao je stajalište da se pregovori oko rješenja ovih pitanja trebaju voditi u Dubrovniku između konzula i domaćih predstavnika. Pritom je de Boynes zauzeo tvrdo pregovaračko stajalište spram Dubrovčana, a zabrana upućena Boškoviću da zastupa dubrovačke interese očito je, osim načelne prirode, bila motivirana upravo tim konkretnim slučajem. Međutim, sâm Bošković u povodu te zabrane ističe: »Premda sam sada postao Francuz, čak dobivam i primanja od Njegova Veličanstva i određen sam za njegova službenika, uvijek ću imati u vidu svoju prvu, pravu domovinu.«⁶⁵ To je značilo da se u toj stvari za rodnu Republiku Bošković ne može otvoreno angažirati, nego preko posrednika. Stoga je, primjerice, korespondenciju s dubrovačkim Senatom Bošković vodio preko diplomatske pošte austrijskog veleposlanstva, dok je djelovao preko o. Niccolija dubrovačkog agenta na francuskom dvoru. U vezi s dubrovačkim agentom Bošković prvi put pokazuje inicijativu da sam predlaže Republici novoga diplomatskog agenta, i to Niccolijeva nećaka Francesca Raimonda Favija, s čime se dubrovački Senat i složio. Pritom je važno napomenuti i jednu veliku promjenu u statusu dubrovačkog predstavnika u Parizu jer Favi je ondje od 1774. do 1805. obnašao dužnost prvoga stalnoga dubrovačkoga diplomatskog agenta.⁶⁶

Zaokret u tom slučaju donijela je iznenadna smrt kralja Louisa XV. početkom svibnja 1774. Novim kraljem postao je Louis XVI. koji je

then the Senate of Ragusa requested from Bošković to mediate in a commercial dispute with France.

The subject of the dispute was discontent on the French side over the high tariffs that the French traders had to pay in Dubrovnik for the import of grain, while the Ragusans were dissatisfied that the French classified them in the Mediterranean under the category of »Levant«. Such categorization meant a strict quarantine for Ragusan ships in French ports, as well as paying high fees for goods amounting to 20 percent of their value. These problems were deepened even more by the previously tense relations between the French consul and the Ragusan authorities. The French Consul at the time, René-Charles Bruère Des Rivaux, repeated allegations of his predecessors about the anti-French mood of the Ragusans, while the Ragusan authorities kept repeating that the consul exceeded the limits of his authority, interfering in the internal matters of Ragusa.⁶⁴

The Minister of the Navy, de Boynes, advocated the position that talks about solutions to these issues should take place in Dubrovnik, between the consul and the local representatives. It was de Boynes who took a hard negotiating stance towards the Ragusans and the ban on Bošković's representing the interests of Ragusa was obviously, apart from being a matter of principle, motivated by this specific case. However, Bošković himself, in relation to the ban, said: »Although I have become a Frenchman who even receives an income from His Majesty and I am certainly his servant, I will always bear in mind my first and true homeland.«⁶⁵ This meant that Bošković could not openly get involved in this matter for the native Republic, only through intermediaries. Thus, for example, Bošković was in correspondence with the Dubrovnik Senate via Austrian Embassy diplomatic mail; as for the French court he acted through Abbé Niccoli, Dubrovnik agent at the French court. In reference to the Dubrovnik agent, Bošković for the first time showed the initiative to propose a new diplomatic agent for the Republic: Niccoli's nephew, Francesco Raimondo Favi, which the Dubrovnik Senate approved of. It is important to note one major change to the status of Dubrovnik's representative in Paris, since Favi occupied the post of the first permanent diplomatic agent of Dubrovnik there from 1774 to 1805.⁶⁶

The sudden death of King Louis XV at the beginning of May 1774 caused a turnaround in this case. The new king, Louis XVI, for the

za daljnji Boškovićev angažman u toj dubrovačkoj stvari izvršio presudne kadrovske promjene. Tako su umjesto zastupnika tvrdih pregovora s Dubrovčanima imenovani novi ministri: ministar mornarice postao je de Sartine, dok je ministar vanjskih poslova postao Boškovićev dugogodišnji prijatelj još iz carigradskih dana grof de Vergennes, kojemu će on poslije u znak sjećanja na početak njihova poznanstva posvetiti tiskano izdanje svoga dnevnika s puta iz Carigrada do Poljske pod naslovom *Giornale di un viaggio da Constantinapoli in Polonia* (1784.).

Ta kadrovska promjena rezultirala je napuštanjem tvrdoga pregovaračkoga stajališta visokih francuskih predstavnika, a zahvaljujući Boškoviću, na što se tuži francuski konzul Des Rivaux, pregovori o trgovačkom sporu nisu se više vodili u Dubrovniku, nego u Parizu.⁶⁷ Time su pregovori zapravo dignuti na višu razinu, jer ih više nije na temelju instrukcija vodio francuski konzularni predstavnik u Dubrovniku nego neposredno francuski ministri vanjskih poslova i mornarice s dubrovačkim predstavnicima u Parizu, diplomatskim agentom Favijem i Boškovićem. U takvom povoljnijem ozračju, ponovno se koristeći vlastitim ugledom i prijašnjim poznanstvima, osobito s grofom de Vergennesom, tadašnjim francuskim ministrom vanjskih poslova, Bošković je zajedno s dubrovačkim agentom u Parizu Favijem do kraja ožujka 1776. uspješno dovršio pregovore. Rezultat pregovora bio je usuglašen tekst trgovačkog ugovora između Francuskoga Kraljevstva i Dubrovačke Republike kojim su riješena sporna pitanja. Prvo, Francuzi se obvezuju plaćati jednaku visinu pristojbi za uvoz žita kakvu plaćaju i ostali trgovci u Dubrovniku. Drugo, umjesto luke na Levantu francuska strana odsad će Dubrovnik tretirati kao luku na zapadnom Mediteranu. Treće, francuski konzul u Dubrovniku pridržavat će se ubuduće svojih ovlasti u zaštiti francuskih državljana.⁶⁸

Prema tim rješenjima može se zaključiti da je za Dubrovnik trgovački ugovor predstavljao diplomatski uspjeh, osobito u drugoj odredbi prema kojoj se Dubrovniku priznaje status luke na zapadnom Mediteranu. Time je francuska strana priznala faktično stanje stvari jer je Dubrovnik doista većinu trgovačke razmjene održavao s lukama na zapadnom Mediteranu, što dokazuje i razgranata dubrovačka konzularna mreža od Italije do Španjolske.⁶⁹ Za Dubrovnik taj status nije značio samo održavanje konkurentnosti u trgovini nego i političko priznanje njegove pripadnosti zapadnoeuropskome civilizacijskom krugu.

further engagement of Bošković in this matter, made crucial personnel changes. Thus, new ministers were appointed to replace the hard-line negotiators and to deal with representatives of Dubrovnik: de Sartin became Minister of the Navy and Count de Vergennes became Foreign Minister. The latter was a long time friend of Bošković, whom he had met in Constantinople. Bošković later commemorated the beginning of their acquaintance by dedicating to him the print edition of his journal from Constantinople to Poland entitled *Giornale di un viaggio da Constantinopoli in Polonia* (1784).

These personnel changes resulted in the abandonment of the intransigent negotiating attitude on the part of high French officials, and thanks to Bošković negotiations on the trade dispute were no longer conducted in Dubrovnik, but in Paris,⁶⁷ which provoked the complaints of the French Consul, Des Rivaux. Thus, negotiations were actually raised to a higher level, since they were no longer based on instructions given by the French consular representative in Dubrovnik, but designed and carried out directly by French foreign ministers and Navy ministers together with representatives of Dubrovnik in Paris, through Favi, diplomatic agent, and Bošković. In this favourable environment, Bošković together with diplomatic agent Favi successfully completed the negotiations by the end of March 1776. This was thanks to Bošković's reputation and previous acquaintances, particularly with the Count de Vergennes, then French Minister of Foreign Affairs. The result of the negotiations was the agreed text on trade agreements between the French Kingdom and the Dubrovnik Republic, which contained a solution to three controversial issues. First, the French were obliged to pay the same tariff for imports of grain as other traders paid in Dubrovnik. Second, instead of treating Dubrovnik as a port in the Levant, the French would treat the port of Dubrovnik as a western Mediterranean port. Third, the French Consul in Dubrovnik would keep in future within his authority when protecting French citizens.⁶⁸

According to these solutions the trade agreement appeared to be a diplomatic success for Dubrovnik, especially its second provision recognizing the port of Dubrovnik as a port in the western Mediterranean. The French side admitted the factual state of affairs because Dubrovnik truly traded with ports in the western Mediterranean, as its consular network spanning from Italy to Spain testified to it.⁶⁹ The mentioned status did not only mean the maintenance of competitiveness in trade, but it was also political recognition of the Republic belonging to the Western civilization.

Izvjješćujući o povoljnom ishodu pregovora Bošković naglašava dubrovačkom Senatu važnost činjenice da Republika taj trgovački ugovor sklapa s francuskim kraljem, što pridonosi njezinu ugledu u svijetu. Doista, u prilog napredovanju statusa Republike u okviru francuske vanjske politike ide i činjenica da je Pariz svoga predstavnika u Dubrovniku nakon pregovora uzdigao na razinu otpravnika poslova.⁷⁰ Tako je Des Rivaux kao otpravnik poslova u ime francuskog kralja s pet dubrovačkih senatora 2. travnja 1776. potpisao trgovački ugovor u Dubrovniku, na čemu je u pismu od 8. travnja⁷¹ Bošković čestitao dubrovačkom Senatu.

Također treba istaknuti još jedan aspekt diplomatskog uspjeha koji je Republika postigla tim ugovorom. Naime, u slučaju Le Maire iz 1760. francuska je strana pokušala uvući Dubrovnik u svoju interesnu sferu upravo preko trgovačkog ugovora. Međutim, Dubrovačka Republika odbila je taj francuski pokušaj jer bi takav ugovor u kontekstu Sedmogodišnjeg rata značio ugrožavanje njezina neutralnoga vanjsko-političkog položaja. No, kada su se međunarodne prilike na Mediteranu stabilizirale, sklapanje trgovačkog ugovora s Francuskom postao je jedan od prioriteta dubrovačke vanjske politike, s time da u mirnodopskom razdoblju takav dokument više nije ugrožavao njezin neutralni status. Ta usporedba odbijanja trgovačkog ugovora s Francuskom iz 1760. s njegovim prihvaćanjem iz 1776. samo je jedan u nizu konkretnih slučajeva na temelju kojih se može dokazati da je Dubrovačka Republika doista bila subjekt,⁷² koji je pomno birao trenutak i sadržaj uspostavljanja odnosa s drugim subjektima u tadašnjoj međunarodnoj zajednici.

Nakon toga uspješno dovršenoga diplomatskog zadatka u pismu od 11. lipnja 1776. Bošković upozorava dubrovački Senat na odredbu francuskog Zakona o nasljeđivanju (*droit d'aubaine*) kojim je propisano da u slučaju smrti stranih državljana na francuskom teritoriju sva njihova imovina pripada francuskoj državi.⁷³ Doznajući da su neke države s Francuskom ovu odredbu u interesu svojih državljana regulirale posebnim obostranim ugovorom, Bošković je uz pomoć ministra vanjskih poslova de Vergennesa ishodio pristanak francuske strane na sklapanje takvog ugovora na temelju načela reciprociteta i s Dubrovnikom, o čemu je osobno izvijestio dubrovački Senat pismom od 30. svibnja 1777.⁷⁴

Informing the Senate about the favourable outcome of the negotiations, Bošković underlined the importance of the trade agreement being concluded with the French King, which contributed to Dubrovnik's reputation in the world. Indeed, the promotion of the Republic within the French foreign policy was obvious as its representative in Dubrovnik, after the negotiations, was raised to the rank of *chargé d'affaires*.⁷⁰ Consequently, Des Rivaux, as *chargé d'affaires*, signed a commercial agreement in Dubrovnik with five senators in the name of the king of France on 2 April 1776. Bošković, in his letter of 8 April,⁷¹ congratulated the Senate on it.

Another aspect of the diplomatic success that the Republic achieved with this agreement should also be pointed out. Namely, in the case of Le Maire from 1760 the French side tried to pull Dubrovnik in its sphere of influence through a trade agreement. However, the Dubrovnik Republic managed to reject the French, as such a treaty, in the context of the Seven Years' War, would have threatened its neutral foreign policy positions. On the other hand, when the international situation stabilized in the Mediterranean, making trade agreements with France became one of Dubrovnik's foreign policy priorities, as signing such an agreement could no longer threaten its neutral status in peacetime. A comparison of these two agreements i.e. the refusal to sign one with France in 1760 and the consent to a treaty in 1776 illustrates just one in a series of cases proving that the Dubrovnik republic was indeed a subject⁷² that carefully chose the timing and contents of relations with other entities in the international community at that time.

Having successfully completed this diplomatic assignment, Bošković, in his letter of 11 June 1776, warned the Dubrovnik Senate about the provision of the French law on inheritance (*droit d'aubaine*) stipulating that in the case of the death of foreigners on French territory, the French state was entitled to all their property.⁷³ Having learned that some countries, in the interest of their citizens, regulated this provision with France by a bilateral agreement, Bošković managed, through Count de Vergennes, French Foreign Minister, to obtain the consent of the French side to sign such an agreement based on reciprocity. He personally informed the Senate about it in his letter of 30 May 1777.⁷⁴

Tijekom toga pariškog razdoblja Bošković nije samo aktivno zastupao dubrovačke interese nego je dubrovački Senat također redovito izvještavao o svojim susretima na visokoj razini i o važnim vanjskopolitičkim događajima u svijetu. Tako u pismu od 7. prosinca 1778. Bošković napominje: »prekjučer sam se našao u Versaillesu na ručku kod gospodina grofa de Vergennesa sa slavnim doktorom Franklinom, izaslanikom Ujedinjene Amerike, kojega već od prije poznajem«.75 Dakle, Bošković je na francuskom dvoru susreo Benjamina Franklina, koji je tada obnašao dužnost veleposlanika Sjedinjenih Američkih Država u Parizu (1776. - 1785.). Međutim, Bošković navodi da je Franklina upoznao puno ranije, misleći pritom na njihov susret u Londonu 1760.⁷⁶ Dok je gotovo prije dva desetljeća iz londonskog razdoblja Bošković s Franklinom razgovarao o teoriji elektriciteta, dotle su u njihovu versailleskom susretu prevladavale političke teme.

Bošković je zapravo tijekom tog susreta prisustvovao razgovoru saveznikâ u američkom ratu za neovisnost. Naime, izgubivši tijekom Sedmogodišnjeg rata posjede u Sjevernoj Americi, Francuska je spremno podržala pobunu američkih kolonija, što će rezultirati Pariškim mirom iz 1783., kojim će Velika Britanija priznati Sjedinjene Američke Države.

Godinu nakon susreta s Franklinom u Versaillesu Bošković će u »Posvetnoj poslanici najmoćnijem francuskom kralju Louisu XVI.« djela *De solis ac lunae defectibus* (1779.) napisati:

»S koje se strane, međutim, Amerika pruža u kraje
Arktičke, ondje u rat za slobodu srljahu lijepu
Nedavno tlačeni puci. A ti im zazvan i žuđen
Trčiš u pomoć. I hiti na zapovijed beskrajnim morem
Brodovlje oružja puno i ljudi. I slobodna kliče
Sad Filadelfija. Čete u bezglavu bježahu trku
Dušmanske. Slobodna već se delàvarska otvara rijeka
Širom i građane svoje do glavnog sprovodi grada;
Zdanje se novog carstva u punoj sigurnosti diže.«⁷⁷

Bošković, during this period in Paris, did not only act in the interest of the Republic, but he also regularly reported to the Senate on his meetings at high level and on important foreign policy events. Thus, he wrote in his letter of 7 December 1778: »The day before yesterday I had lunch at Versailles with Count Vergennes and famous Doctor Franklin, United States envoy whom I had already met«.75 So, Bošković met Benjamin Franklin at the French court, who was at the time serving as Ambassador of the United States in Paris (1776-1785). However, Bošković pointed out that he had met Franklin much earlier, referring to their meeting in London in 1760.76 In contrast to two decades before, when Bošković talked about the theory of electricity with Franklin, this time they discussed political issues at Versailles.

At this meeting Bošković actually witnessed the communication between allies in the American War of Independence. In fact, having lost territories in the Seven Years' War in North America, France readily supported the rebellion of American colonies, resulting in the peace of Paris in 1783, by which the Great Britain recognized the United States of America.

A year after meeting Franklin at Versailles Bošković wrote in the »Dedicatory epistle to most powerful French King Louis XVI« of his work *De solis ac lunae defectibus* (1779):

»Where America extends into Arctic lands,
There, to war for fair freedom, do speed
The people of late oppressed. Ye hasten to her aid
At her fervent plea. At command ye charge
Through the endless sea, fleets laden with arms and men,
That Philadelphia now may exclaim: ›Liberty, hail!‹
The adversary frantically fleeing,
The Delaware now freely flowing,
Boats ferrying her inhabitants to the capital,
The new empire rises now fully secure.«77

U pjesničkoj formi Bošković slavi potporu kralja Louisa XVI. američkim težnjama za neovisnošću te se osvrće na konkretnu tadašnju intervenciju francuske ratne flote pod zapovjedništvom admirala d'Estaigna. Međutim, čini se kao da u posljednjem stihu Bošković nadilazi aktualni vanjskopolitički okvir,⁷⁸ te u posveti Louisu XVI., kralju starog poretka (*ancien régime*), najavljuje »novo carstvo« (*Imperiique novi*) s onu stranu Atlantika.

Da bi ilustrirao vanjskopolitičku podršku kralja Louisa XVI. slobodarskim težnjama drugih naroda, Bošković odmah nakon američkog primjera navodi kraljevu potporu maloj Dubrovačkoj Republici:

»Tvoja pronicljiva briga, međutim, ne pomaže samo
Velikim narodima: ti sitan ne prezireš pijesak.
Moja je očinska zemlja na jadranskom žalu, doduše,
Tijesna, al sredstvima možna i starim diči se plemstvom,
Prodornim umovima, odiskona trajnom slobodom
I trgovinom se po moru bavi golèmu.
Tebi se utječemo, a ti nas dobrostivo primaš.
S tako malima nove, ti veliki, saveze sklapaš,
Saveze s kojih sam stalno sve više privržen tebi.«⁷⁹

Da je tim stihovima Bošković želio zahvaliti kralju Louisu XVI. za unapređenje francusko-dubrovačkih odnosa iz 1776. svjedoči njegov komentar: »Ugovor između Luja XVI. i Dubrovnika, moje domovine; pohvala tomu gradu«.⁸⁰

In poetic form Bošković celebrated the support of King Louis XVI for American aspirations for independence and referred to a specific intervention of the French war fleet at the time, under the command of Admiral d'Estaigne. However, it seems that in the very last verse Bošković goes beyond the current foreign policy framework⁷⁸ announcing to Louis XVI, the king of the old order (*ancien régime*) a »new empire« (*Imperium novi*) on the other side of the Atlantic.

To illustrate the foreign policy support of King Louis XVI to the libertarian aspirations of other nations, Bošković, immediately after the American example, referred to the king's support of the small Dubrovnik Republic:

»Ye, shrewd protector of the great,
Do not disdain fine grains of sand.
The land of my fathers on the Adria Coast
Is small, 'tis true, but ever free from of old,
Mighty too and of her nobility proud,
Renowned for bright minds and trade on vast seas.
We flee to thee, and are received with grace.
New concords with small nations, ye who are great,
Bind me to thee ever more.«⁷⁹

Clearly, Bošković wrote these verses to thank King Louis XVI for the improvement of the relations between France and Dubrovnik, as we can learn from his comment in 1776: »The contract between Louis XVI and Dubrovnik, my homeland; praise of that town.«⁸⁰

Odavanje počasti Dubrovačke Republike Boškoviću za njegove diplomatske zasluge

Kako je Bošković svojim diplomatskim naporima tijekom života zadužio Dubrovačku Republiku neka kao dokaz posluži način njegova posljednjeg ispraćaja u Dubrovniku.

Na osobni Boškovićev zahtjev francuski ministar vanjskih poslova grof de Vergennes 1782. odobrio mu je dvogodišnji dopust,⁸¹ s kojim se suglasio kralj Louis XVI.⁸² Taj je dopust Boškoviću bio potreban da bi se u Bassanu mogao posvetiti nadgledanju i korekturi izdanja svojih sabranih djela. No, kako se vremenom pokazalo, Bošković se zbog bolesti i produljenja toga iscrpljujućeg posla nije više vratio u Francusku.

Da je Bošković sve do svojih posljednjih dana održavao kontakte s Dubrovnikom svjedoče njegova privatna pisma sestri Anici iz 1786. godine,⁸³ kao i izvješće njegova tajnika Luigija Tomagnina dubrovačkom Senatu od 20. siječnja 1787.⁸⁴

Ruder Josip Bošković umro je 13. veljače 1787. u Milanu. U pismu datiranom od 17. veljače njegov osobni tajnik Tomagnino izvješćuje dubrovački Senat o Boškovićevoj smrti: »Izgubio sam presvijetlog gospodina oca Boškovića 13. dana tekućeg mjeseca uslijed napadaja tuberkuloze, a Domovina je izgubila najvećeg čovjeka Europe.«⁸⁵

Da je vijest o Boškovićevoj smrti bila itekako važna Dubrovačkoj Republici svjedoči sjednica dubrovačkog Senata od 21. travnja 1787. godine, koja je za temu imala raspravu o prikladnom načinu odavanja počasti svom zaslužnom građaninu.⁸⁶ Bez obzira na to što su većinom glasova odbačena prva dva prijedloga - postavljanje spomenploče na javnom mjestu ili spomenika u Kneževu Dvoru - samo njihovo isticanje na dnevnom redu sjednice Senata ukazuje na to da su najviši predstavnici političke vlasti Dubrovačke Republike osjećali potrebu da službenom gestom zahvale Boškoviću na svim naporima poduzetim za domovinu. Nakon odbijanja prva dva prijedloga dubrovački Senat je donio konačnu odluku: »treba odrediti da se održi zadušnica u Stolnoj crkvi bivšem gospodinu ocu Boškoviću sa žalobnim spomen-slovom, a u prisutnosti presvijetlog i preodličnog gospodina kneza, njegova Malog vijeća i da se izradi na javni trošak nadgrobna ploča i postavi u istoj katedrali. 19 [glasova] protiv 5.«⁸⁷

Tribute of the Dubrovnik Republic to Bošković for his diplomatic merits

How much the Dubrovnik Republic was indebted to Bošković for all his diplomatic efforts during his life may well be seen in the way it paid homage to him.

French Foreign Minister, Count de Vergennes approved a two-year leave in 1782 at Bošković's personal request⁸¹ and the King Louis XVI agreed to it.⁸² Bošković needed the leave to devote himself to monitoring and edition of his collected works in Bassano. But it eventually proved that due to his illness and the extension of this exhausting work, Bošković never returned to France.

Private letters to his sister Anica from 1786⁸³ and a report sent to the Senate by his secretary, Luigi Tomagnino on 20 January 1787⁸⁴ testify to the fact that Bošković indeed maintained contacts with Dubrovnik until his last days.

Ruder Josip Bošković died on 13 February 1787 in Milan. In a letter of 17 February his personal secretary Tomagnino informed the Senate of Bošković's death: »After a bout of tuberculosis, I have lost the illustrious Mr Bošković on the 13th of this month and the homeland has lost the greatest man of Europe.«⁸⁵

There is no doubt that the news about Bošković's death affected the Senate of the Republic deeply, as in a session of 21 April 1787 a debate on how to appropriately honour this meritorious citizen was on the agenda.⁸⁶ Although the first two proposals - setting up a memorial plaque in a public place or a monument in the Rector's Palace - were rejected by majority of votes, the mere fact that it was on the agenda of the session of the Senate indicates that the highest representatives of political power in the Dubrovnik Republic felt the need to thank Bošković officially for all the efforts he had undertaken for his country. After rejecting the first two proposals, the Dubrovnik Senate made the final decision »a memorial service should be held and an oration given at the Cathedral for the late Abbé Bošković in the presence of the illustrious and eminent Master Rector and the members of the Small Council; further, a memorial plaque should be made at public expense and placed in the same cathedral; 19 [votes] against 5.«⁸⁷

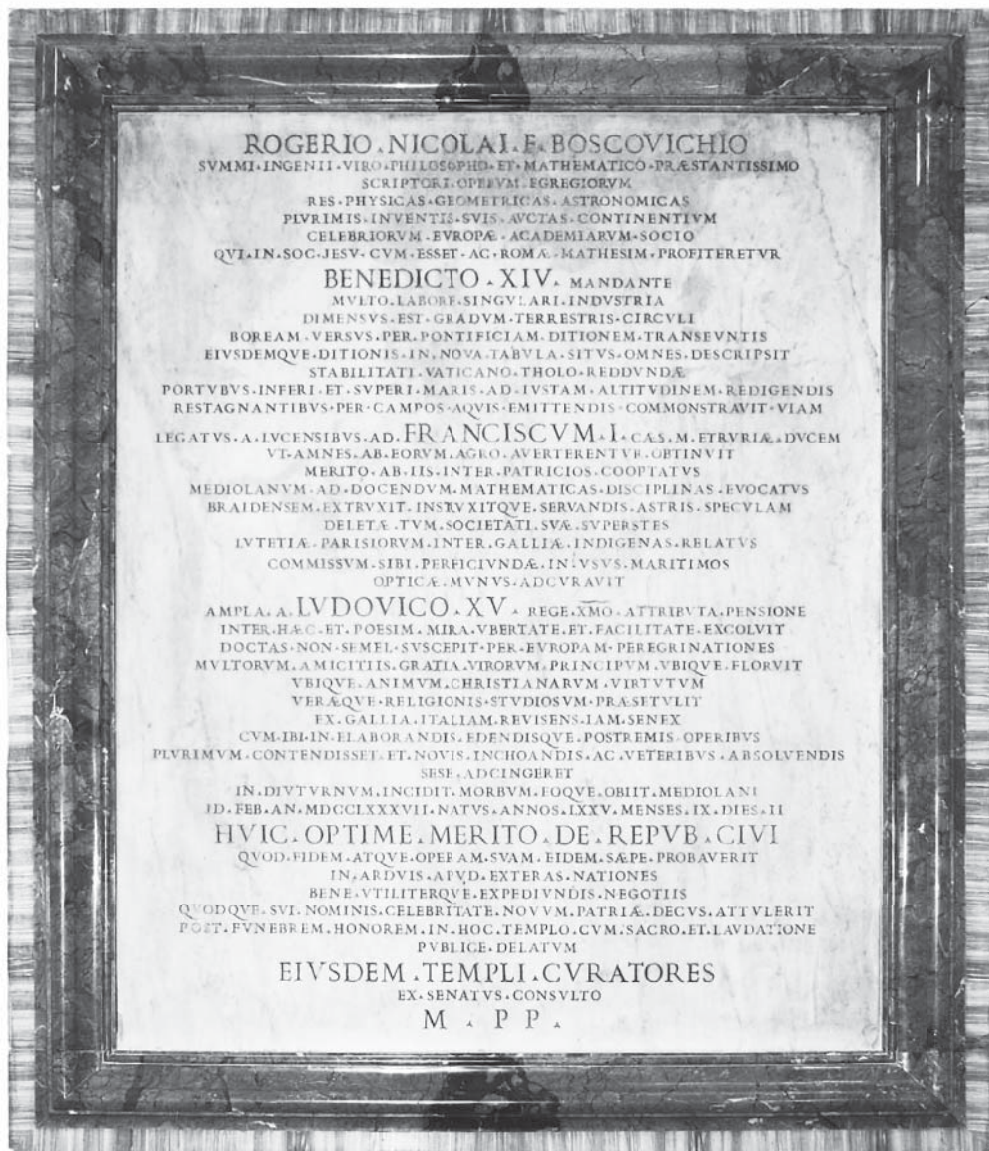
Doista, 21. svibnja 1787. održana je svečana misa zadušnica u katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u nazočnosti kneza (»Retto- re«) Luke Nika Pucića (Pozza), članova Malog vijeća (»Minore Consi- glio«) i građana.⁸⁸ Nakon crkvenog obreda prigodan pogrebni govor na latinskom održao je o. Bernard Zamagna. Sutradan je dubrovački Senat donio odluku da se o javnom trošku tiska Zamagnin govor te da se u katedrali postavi spomenploča kao trajni znak sjećanja na Boško- vića.

U pogrebnom govoru, koji je iste godine tiskan pod naslovom *Oratio in funere Rogerii Josephi Boscovichii*, Zamagna je iscrpno prikazao tijek Boškovićeve života, što svjedoči o pomnom praćenju njegovih aktivnosti u Dubrovniku. S obzirom na diplomatski aspekt njegova djelovanja, Zamagna navodi konkretne Boškovićeve zasluge za Dubro- vačku Republiku u slučajevima oko Vianija (1756.) i oko trgovačkog spora (1760.), a potom i oko trgovačkog ugovora s Francuskom (1776.): »A vi, gospari senatori, znate sami od kakve li vam je bio pomoći i koli- ko je vrijedilo kada je trebalo odvratiti od vas buru, za koju se već činilo da se nad vas nadvila, koja se zametnula iz nekog sumnjičenja Britana- ca nada sve moćnih na moru... Umirio je srdžbu naroda koji nikako ne može podnijeti povredu prava: a nije povrijedio duhove Francuza, nego ih je pače veoma predobio i za se i za vas, pa je ne mnogo kasnije sklopljen onaj trgovački ugovor među vama i francuskim kraljem koji je u svakom pogledu služio na čast vašem imenu i mnogo koristio probici- ma Republike te napokon savršeno bio udešen prema sigurnosti vaših brodova u njihovu prometu na daleko i široko«.⁸⁹

Indeed, on 21 May 1787 a solemn Mass was held at the Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in the presence of the Rector (»Rettore«) Luka Niko Pucić (Pozza), the members of the Small Council (»Consiglio Minore«) and citizens.⁸⁸ After the church ceremony, Abbé Bernard Zamagna gave a commemorative oration in Latin. The following day the Dubrovnik Senate decided to publish Zamagna's speech at public expense and to place a memorial plaque in the cathedral as a lasting memory of Bošković.

In the commemorative oration, which was published the same year under the title *Oratio in funere Rogerii Josephi Boscovichii*, Zamagna presented in detail the course of Bošković's life, which confirms that Dubrovnik had closely monitored his activities. Relating to the diplomatic aspect of his work, Zamagna mentioned Bošković's merits for the Dubrovnik Republic, citing the Viani case (1756), the commercial dispute (1760) and then the trade agreements with France (1776): »And you, gentlemen senators, you know yourselves of what help he was to you and how much he was valuable when he had to avert the storm looming over you, which was provoked by suspicions launched by Britons, powerful at sea above all... he appeased the anger of people who cannot bear infringement: and he did not hurt the spirit of the French, but he won them over for both himself and you, and not much later the trade agreement between you and the French King was concluded; the agreement honoured your name and was beneficial to the Republic; and finally it was perfectly attuned to the security of your ships in their trade far and wide.«⁸⁹

ROGERIO NICOLAI F. BOSCOVICHIO
 SVMMI INGENII VIRO PHILOSOPHO ET MATHEMATICO PRÆSTANTISSIMO
 SCRIPTORI OPERVM EGREGIORVM
 RES PHYSICAS GEOMETRICAS ASTRONOMICAS
 PVRIMIS INVENTIS SVIS AVCTAS CONTINENTIVM
 CELEBRIORVM EVROPE AC ACADEMIARVM SOCIO
 QVI IN SOC JESV CVM ESSET AC ROMA MATHESIM PROFITERETVR

BENEDICTO XIV MANDANTE
 MVLTQ LABORE SINGVLARI INDVSTRIA
 DIMENSVS EST GRADVM TERRESTRIS CIRCVLI
 BOREAM VERSVS PER PONTIFICIAM DITIONEM TRANSEVNTIS
 EIVSDEMQUE DITIONIS IN NOVA TABVLA SITVS OMNES DESCRIPSIT
 STABILITATI VATICANO THOLO REDDVNDÆ
 PORTV BVVS INFERI ET SVPERI MARIS AD IVSTAM ALITVDINEM REDIGENDIS
 RESTAGNANTIBVS PER CAMPOS AQVIS EMITTENDIS COMMONSTRAVIT VIAM
 LEGATVS A IVCENSIBVS AD FRANCISCVM I CAS M ETRVRIA DVCEM
 VT AMNES AB FORVM AGRO AVERTERENT VR OPTINUIT
 MERITO AB IIS INTER PATRICIOS COOPTATVS
 MEDIOLANVM AD DOCENDVM MATHematicas DISCIPLINAS EVOCATVS
 BRAIDENSEM EXTRVXIT INSTVXITQVE SERVANDIS ASTRIS SPECVLAM
 DELETA TVM SOCIETATI SVÆ SVPERSTES
 IVTETIA PARISIORVM INTER GALLIA INDIGENAS RELATVS
 COMMISSVM SIBI PERFICVNDÆ IN SVS MARITIMOS
 OPTICÆ MVNVS ADCVRAVIT

AMPLA A LVDOVICO XV REGE XMO ATTRIBITA PENSIONE
 INTER HAC ET POESIM MIRA VERTATE ET FACILITATE EXCOLVIT
 DOCTAS NON SEMEL SVSCEPIT PER EVROPA M PER EGRINATIONES
 MVLTORVM AMICITIIS GRATIA VIROVM PRINCIPVM VBIQVE FLORVIT
 VBIQVE ANIMVM CHRISTIANARVM VIRTVTVM
 VERÆQVE RELIGIONIS STVDIOSVM PRÆSETVLIT
 EX GALLIA ITALIAM REVISENS IAM SENEX
 CVM IBI IN ELABORANDIS EDENDISQVE POSTREMIS OPERIBVS
 PLVRIMVM CONTENDISSET ET NOVIS INCHOANDIS AC VTERIBVS ABSOLVENDIS
 SESE ADCINGERET

IN DIVTVRNV M INCIDIT MORBVM FOQVE OBIIT MEDIOLANI
 ID FEB AN MDCCCLXXXVII NATVS ANNOS LXXV MENSES IX DIES II

HVIC OPTIME MERITO DE REPVB CIVI

QVOD FIDEM ATQVE OPEM SVAM HIDEM SAPE PROBAVERIT
 IN ARDVIS ATVD EXTERAS NATIONES
 BENE VTLITERQVE EXPEDIVNDIS NEGOTIIS
 QVODQVE SVI NOMINIS CELEBRITATE NOVVM PATRIA DECVS ATT VLERIT
 POST FVNEBREM HONOREM IN HOC TEMPO CVM SACRO ET LAVDATONE
 PVBLICE DELATVM

EIVSDEM TEMPLI CVRATORES

EX SENATVS CONSVLTO

M A P P A

Spomenploča u sjećanje na Boškovića postavljena nakon njegove smrti 1787. odlukom Malog vijeća Dubrovačke Republike. Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije, Dubrovnik. Foto: Zrinka Raguz.

Memorial plaque to Bošković put up after his death in 1787 by decision of the Small Council of the Republic of Dubrovnik. The Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Dubrovnik. Photo: Zrinka Raguz.

U prigodi 300. obljetnice njegova rođenja, 18. svibnja 2011. ispod Boškovićeva poprsja vijence su svečano položili predsjednica Vlade Republike Hrvatske gospođa Jadranka Kosor, apostolski nuncij i veleposlanici Talijanske Republike, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Republike Poljske, Republike Austrije, Francuske Republike, SAD-a, Ruske Federacije, Republike Turske akreditirani u Republici Hrvatskoj. Poprsje je rad kipara Tome Rosandića (1911.) i nalazi se ispred Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Foto: Vlada Republike Hrvatske.

On 18 May 2011 on the occasion of the third centenary of the birth of Josip Ruder Bošković, Ms Jadranka Kosor, the Prime Minister of the Republic of Croatia, the Apostolic Nuncio and the Ambassadors of the Italian Republic, of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the Republic of Poland, of the Republic of Austria, of the French Republic, of the United States of America, of the Russian Federation and of the Republic of Turkey accredited to the Republic of Croatia solemnly laid a wreath under his bust. The bust in front of the Croatian Academy of Sciences and Arts is the work of the sculptor Toma Rosandić (1911). Photo: Government of the Republic of Croatia.

Zaključak

U analiziranim slučajevima Boškovićeve diplomatske uloga u promicanju vanjskopoličkih interesa Dubrovačke Republike različitog je opsega i intenziteta. U slučaju »makedonske regimente« iz 1755. Boškovićeve uloga svodi se na ispomoć o. Stayu u osiguranju potpore papinske diplomacije u zaštiti dubrovačkih interesa. U slučaju Viani iz 1756. Bošković je glavni zastupnik dubrovačkog Senata u rješavanju spora, a u promemoriji upućenoj papi i francuskom veleposlaniku pokazuje vladanje diplomatskom vještinom pregovora, kao i spremnost da preuzme inicijativu u predlaganju načina rješenja spora. U slučaju Le Maire iz 1760. Bošković prima akreditive dubrovačkog Senata za izvanrednog veleposlanika u Parizu, a 1763. podupire diplomatsku misiju Frana Sorkočevića-Bobaljevića. U slučaju ruskog ultimatumu 1771. Bošković traži posredovanje poljskoga kralja u uspostavi diplomatskih kontakata s Petrogradom i potporu tamošnjoj diplomatskoj misiji Frana Ranjine. Boškovićevo diplomatsko djelovanje za Dubrovačku Republiku doseže vrhunac tijekom njegova kasnog pariškog razdoblja. Ondje Bošković uspijeva 1774. izmijeniti tvrdo pregovaračko stajalište francuske strane o trgovačkom ugovoru te pregovore podići na višu razinu prenoseći ih iz Dubrovnika u Pariz, preuzimajući pritom aktivnu ulogu glavnog dubrovačkog pregovarača. Rezultat tih Boškovićevih nastojanja jest sklapanje za Republiku povoljnoga trgovačkog ugovora 1776. Taj aktivan moment Boškovićeve diplomatskog djelovanja u Parizu dokazuju još dva slučaja. Na Boškovićevu inicijativu dubrovački Senat 1774. prihvaća Favija za novoga diplomatskog agenta u Parizu, a potom 1777. i njegov prijedlog za sklapanje obostranog ugovora s Francuskom u vezi s bilateralnim uređenjem pitanja o nasljeđivanju.

Unatoč njihovoj međusobnoj razlici, te analizirane slučajeve povezuje stalna Boškovićeve spremnost na diplomatsko djelovanje u korist dubrovačke vanjske politike. Za razumijevanje diplomatskog aspekta Boškovićeve života potrebno je imati na umu cjelinu njegovih diplomatskih aktivnosti. Bošković nije djelovao samo u službi dubrovačke diplomacije nego je kao isusovac bio angažiran i u papinskoj diplomaciji. Pritom treba napomenuti da služba u papinskoj diplomaciji Boškoviću nije bila zapreka, nego štoviše potpora nje-

Conclusion

As seen in the above-analyzed cases, Bošković's diplomatic role in promoting the foreign policy interests of the Dubrovnik Republic had various degrees of scope and intensity. In the case of »the Macedonian regiment« of 1755 Bošković's role involved helping Abbé Stay acquire the support of the papal diplomacy to protect the interests of Dubrovnik. In the Viani case of 1756 Bošković was the main representative of the Dubrovnik Senate to resolve the dispute, and in the memorandum addressing the Pope and the French Ambassador he demonstrated excellent diplomatic negotiation skills and a willingness to take the initiative in proposing a solution to the dispute. In the Le Maire case of 1760 Bošković received credentials from the Dubrovnik Senate authorizing him to act as extraordinary ambassador in Paris and in 1763 he provided support to the diplomatic mission of Frano Sorkočević-Bobaljević. In the case of the Russian ultimatum of 1771 Bošković requested the mediation of the Polish King in establishing diplomatic contacts with St. Petersburg and the support of a diplomatic mission of Frano Ranjina there. His diplomatic activity in the interest of the Dubrovnik Republic reached its peak during his late Parisian period. There Bošković managed in 1774 to change the intransigent negotiating stance of the French on trade agreement and raised the negotiations to a higher level by transferring them from Dubrovnik to Paris, while assuming the active role of chief negotiator on behalf of Dubrovnik. The result of his efforts was the conclusion of a trade agreement favourable for the Republic in 1776. Two further cases prove how active his participation in diplomatic activity in Paris was. On his initiative the Dubrovnik Senate accepted Favi as a new diplomatic agent in Paris in 1774 and then in 1777 it approved of his proposal to enter into reciprocal agreements with France in relation with the issues of bilateral inheritance.

Despite their differences, these cases have in common Bošković's constant readiness for diplomatic action on behalf of Dubrovnik's foreign policy. To understand the diplomatic aspect of his life, it is necessary to bear in mind the whole of his diplomatic activities. Bošković did not only act in the name of Dubrovnik diplomacy, but as a Jesuit he was involved in papal diplomacy too. It should be emphasised that his service in the papal diplomacy was not an obstacle in the way of, rather an advantage in, his diplomatic efforts to fight for the foreign policy interests of

govim diplomatskim naporima u borbi za vanjskopolitičke interese Dubrovačke Republike. Uz to angažman u papinskoj diplomaciji Boškoviću je omogućio dobre veze s austrijskom, španjolskom i poljskom diplomacijom. Napokon, Bošković je pred kraj života i u službi francuske diplomacije, što mu je opet najbolje polazište za rješavanje dubrovačkoga trgovačkog interesa. Dakle, Boškovićeva diplomatska djelovanja kretala se u mreži diplomatskih službi i interesa prije svega papinske, potom austrijske, španjolske, poljske, a napokon i francuske vanjske politike, pri čemu on svaku od tih diplomacija koristi u interesu Dubrovačke Republike.

Boškovićeve veze s tim diplomacijama i njegove osobne kvalitete, međutim, tek su jedna strana s koje se može promatrati njegova uloga u dubrovačkoj diplomaciji. Drugu stranu predstavlja realan politički kontekst u kojem se tada nalazila Dubrovačka Republika. Iz analize izabranih slučajeva na vidjelo izlazi sve teža održivost neutralnoga vanjskopolitičkog statusa Republike u drugoj polovici 18. stoljeća. U slučaju »makedonske regimente« taj je status ugrožen postojanjem napuljskoga vojnog izaslanika u Dubrovniku. Kako je krhak i osjetljiv međunarodni položaj Dubrovnika pokazuje slučaj Viani kada Republici, i to zbog gradnje jednog broda, prijeti otvoreno neprijateljstvo Velike Britanije. U slučaju Le Maire neutralni status Dubrovnika pokušavaju narušiti francuske pretenzije tijekom Sedmogodišnjeg rata. U slučaju ruske prijetnje Dubrovačka Republika se suočava s dotad nepoznatom velesilom koja narušava stari mediteranski *equilibrium*. Unatoč tomu što se isprva čini kako je trgovačkim ugovorom s Francuskim Kraljevstvom iz 1776. dubrovački interes očuvan, upravo taj dokument pokazuje da je neutralni vanjskopolitički položaj Dubrovačke Republike postajao sve upitniji. Narušavanje stare ravnoteže snaga u drugoj polovici 18. stoljeća sve je nužnije vodilo propasti stare Republike, u situaciji kada više neće biti dostatni vješti diplomatski potezi, kakvima su se Bošković i njegovi Dubrovčani služili, da bi se obuzdala politika sile s kraja 18. i početka 19. stoljeća.

the Republic of Dubrovnik. Besides, his involvement in the papal diplomacy provided him good connections with the Austrian, Spanish and Polish diplomacy. Finally, at the end of his life Bošković was in the French diplomatic service, which represented an excellent starting point in his efforts to forward the commercial interests of Dubrovnik. So, his diplomatic activities covered a network of different diplomatic services and he acted in the interest of, primarily, the papal and then Austrian, Spanish, Polish, and finally French foreign policy. However, all of these diplomatic services were also turned to the account of the Republic of Dubrovnik.

The personal qualities of Bošković and his links with diplomatic efforts provide an insight into only part of his role in Dubrovnik diplomatic efforts. They have to be read in the context of the real politics of the environment. From an analysis of the selected cases, the growing difficulty in sustaining a neutral foreign policy in the second half of the 18th century becomes visible. In the case of the Macedonian regiment this status was threatened by the existence of a military attaché from Naples in Dubrovnik. How fragile and delicate the international position of Dubrovnik was may be best observed in the Viani case, when Great Britain threatened the Republic with open hostility because of French shipbuilding activities. In the case of Le Maire, the neutral status of Dubrovnik was undermined by French claims during the Seven Years' War. In the case of the Russian threat, the Dubrovnik Republic was faced with an unknown superpower disrupting the old Mediterranean *equilibrium*. Although it would seem that the trade treaty with the French kingdom of 1776 preserved the interest of Dubrovnik, the document itself shows that the neutral position of the Dubrovnik Republic's foreign policy was called into question. Disruption of the old balance of power in the second half of the 18th century led to the collapse of the old Republic, as in those circumstances the skilful diplomatic moves of Bošković and his compatriots were no longer sufficient to curb the power politics of the late 18th and early 19th century.

Bilješke / Notes:

- ¹ Meneghelli 1811; Gelcich 1887-1889, 1911; Varićak 1911, 1912, 1926, 1931; Radatović 1926; Marković (ur.) sv. 1-2 1950-1957; Boscovich 2009.
- ² Sustavni pregled Boškovićeve korespondencije vidi u: / See a systematic review of Bošković correspondence in: Proverbio, Buffoni 2004.
- ³ Pri izboru ovih slučajeva oslonio sam se na pregled o. Bernarda Zamagne iz 1787., kojega u osnovnim crtama slijedi Mitić 1980. Ovom pregledu dodao sam podatke o prvom slučaju, za koji sam izvornu građu s komentarom pronašao kod Gelcicha 1911, pp. 81-85. / In selecting these cases, I relied on the review of Bernard O. Zamagna from 1787, which Mitić followed in the general outline in 1980. To this review I added some information about the first case, for which I found the original material with the commentary in Gelcich 1911, pp. 81-85.
- ⁴ Ibler 1998, p. 59.
- ⁵ Gelcich 1911, p. 83: »Il zelo che v. r. professa per gli interessi della patria, ci dà motivo di raccomandare anche a lei che sia a contribuire colla sua efficacia alla miglior riuscita d'un pubblico affare di straordinaria premura.«
- ⁶ Ibid.: »il governatore dell'armi del re di Napoli a Ragusa«.
- ⁷ Mitić 2004, pp. 97-98, 193-104.
- ⁸ Gelcich 1911, p. 82.
- ⁹ Mitić 2004, p. 42.
- ¹⁰ O uputama ili instrukcijama dubrovačkog Senata vidi: / About the instructions or guidelines of the Dubrovnik Senate see: Berković 1998, p. 23.
- ¹¹ Gelcich 1911, p. 85.
- ¹² Gelcich 1887-1889, pp. 103-143.
- ¹³ Marković sv. 1 1968, pp. 317-325.
- ¹⁴ Gelcich 1887-1889, pp. 103-104.
- ¹⁵ Gelcich 1911, p. 92: »i due doveri contratri che mi combattono«.
- ¹⁶ Ibid., pp. 102-103: »Memoria presentata dal p. Boscovich a Castello, a nostro signore, e all'ambasciatore di Francia a Frascati, a' 22 Giugno 1756«.
- ¹⁷ Ibid., p. 102: »Monsieur Luigi Viani, capitano vecchio di nave francese, nativo de' contorni di Marsiglia, stabilitosi da un pezzo in Ragusa, con altri negozianti francesi, cominciò da più di un anno, sulli cantieri privati dello stato, a fabbricare un vascello, diceva mercantile, ma che dopo se è veduto che riusciva per la mole sua vascello da corseggiare sopra gli Inglesi. Nel medesimo tempo si è divulgato per tutto l'Adriatico, che nello stato di Ragusa si fabbricavano e armavano vascelli francesi contro gli Inglesi... L'ambasciatore d'Inghilterra a Constantinopoli ga scritto alla repubblica... sarebbe la repubblica considerata per nemica.«
- ¹⁸ Krizman 1957, pp. 129-134; Marković sv. 1 1968, p. 377.
- ¹⁹ Gelcich 1911, p. 103.
- ²⁰ Ibid., p. 103: »la sospensione della fabbrica di quel vascello, e proibisca la fabbrica di qualunque altro nello stato di Ragusa a suoi sudditi, finchè dura la guerra.«

- ²¹ Cvrlje 1998.
- ²² Marković sv. I 1968, p. 378.
- ²³ Mitić 2004, p. 129.
- ²⁴ Gelcich 1911, pp. 92-99.
- ²⁵ Ibid., pp. 100-101.
- ²⁶ Marković sv. I 1968, p. 310-325. Tijekom posljednjeg projekta Bošković je stekao i povjerenje kardinala Valentija, o čemu svjedoči njihova korespondencija, vidi: / During his last mission Bošković earned the trust of Cardinal Valenti, as testified by their correspondence, see: Varićak 1911, pp. 275-285
- ²⁷ Truhelka 1957, p. 18.
- ²⁸ Ibid., p. 38.
- ²⁹ Gelcich 1911, pp. 109-110.
- ³⁰ Gelcich 1887-1889, pp. 129-132.
- ³¹ Marković sv. I 1968, p. 381.
- ³² Truhelka 1957, p. 19.
- ³³ Marković sv. I 1968, p. 479.
- ³⁴ Ibid., pp. 504-507.
- ³⁵ Nicolson 1998, p. 69.
- ³⁶ Ibid., p. 70.
- ³⁷ Krizman 1957, p. 110 navodi slučaj Đura Gučetića (Giorgio Gozze) koji tijekom diplomatske misije u Francuskoj u izvješću dubrovačkom Senatu iz 1574. najvažnije podatke ne iznosi na talijanskom, nego na hrvatskom jeziku (»nella nostra lingua«). Materinji jezik je kod Gučetića, jednako kao i kod Boškovića, u funkciji tajne šifre. / Krizman (1957, p. 110) cites the case of Đuro Gučetić (Giorgio Gozze) who in the course a diplomatic mission in France reported the most important data to the Dubrovnik Senate in 1574 not in Italian, but in Croatian (»nella nostra lingua«). Gučetić as well as Bošković used the mother tongue as a secret code.
- ³⁸ Boscovich vol. II 2009, p. 190; Liepopili 1911, p. 159.
- ³⁹ Marković sv. I 1968, p. 509; Zurek 2003, pp. 74-75.
- ⁴⁰ Boscovich vol. II 2009, p. 207; Marković (ur.) sv. I 1957, p. 89.
- ⁴¹ O dubrovačkim akreditivima ili kredencijalima vidi: / About Dubrovnik letters or credentials see: Berković 1998, p. 24.
- ⁴² Mitić 2004, p. 169. O konzulu Le Maireu vidi opširnije: / About Consul le Maire see more in: Krizman 1957, pp 125-181.
- ⁴³ Le Maire 1974; Truhelka 1957, p. 40; Marković 1968, p. 519.
- ⁴⁴ Zurek 2004, p 71.
- ⁴⁵ Krasić 1998.
- ⁴⁶ Gelcich 1887-1889, pp. 151-159.

- ⁴⁷ Ibid., pp. 157: »si sono dati al Console degli ordini di contenersi dentro ai limiti, dentro i quali non si è contenuto fin ora«.
- ⁴⁸ Marković sv. 2 1969, pp. 634-635.
- ⁴⁹ Ibid. sv. 1 1968, p. 528.
- ⁵⁰ Zurek 2004, p. 78.
- ⁵¹ Marković (ur.) sv. 2 1957, p. 145.
- ⁵² Bošković 2006, p. 47.
- ⁵³ Ibid., p. 47.
- ⁵⁴ Zurek, 2004, p. 83.
- ⁵⁵ Inalčik 1998.
- ⁵⁶ Marković sv. 2 1969, pp. 744-745.
- ⁵⁷ Zurek 2004, p. 88. Ove veze Dubrovnik nije uspio ostvariti ni kasnije budući da je sve do pada Republike ruski carski dvor odbijao priznati stalnog dubrovačkog predstavnika u Petrogradu, vidi: / Dubrovnik failed to establish these relations even later as up to the fall of the Republic that the Russian imperial court refused to recognize a permanent representative from Ragusa in St. Petersburg, see: Berković 1998, p 21.
- ⁵⁸ Burdelez 1993, p. 121; cijelo pismo vidi kod: / see the entire letter in: Gelcich 1887-1889, pp. 165-167.
- ⁵⁹ Zurek 2004, pp. 88-89.
- ⁶⁰ Krizman 1957, p. 200.
- ⁶¹ Marković sv. 2 1969, pp. 813-815.
- ⁶² Ibid., p. 821.
- ⁶³ Truhelka 1957, p. 89.
- ⁶⁴ Marković sv. 2 1969, p. 824. O širem kontekstu ovog spora vidi: / About the broader context of this dispute see: Stulli 1989, pp. 127-129.
- ⁶⁵ Gelcich 1887-1889, pp. 179-180 (Boškovićevo pismo dubrovačkom Senatu od 8. veljače 1774. / Bošković's letter of 8 February 1774 to the Dubrovnik Senate): »Quantunque ora divenuto Francese, e già pensionato di S: M: Cristianissima, e destinato suo ufficiale, avrò sempre in vista la prima mia patria naturale.«
- ⁶⁶ Mitić 2004, p. 136; Čučić 1998, p. 156; Muljačić 2004.
- ⁶⁷ Marković sv. 2 1969, p. 824.
- ⁶⁸ Ibid., p. 828.
- ⁶⁹ Mitić 2004, pp. 117-118.
- ⁷⁰ Marković sv. 2 1969, p. 828.
- ⁷¹ Gelcich 1887-1889, pp. 206-209.
- ⁷² Ibler 1998.
- ⁷³ Gelcich 1887-1889, pp. 209-212.
- ⁷⁴ Ibid., pp. 219-220.

- ⁷⁵ Ibid., p. 226: »ieri l'altro a Versaglies mi trovai a pranzare dal Sig. Conte di Vergennes col celebre Dotor Franklin deputato dell'America Unita, che è di mia antica conoscenza.«
- ⁷⁶ Marković sv. 1 1968, p. 546.
- ⁷⁷ Bošković 2007, p. 6. Verses translated by Vesna Borović as in note 79.
- ⁷⁸ Martinović 1998, p. 270.
- ⁷⁹ Bošković 2007, p. 6.
- ⁸⁰ Ibid., p. 322.
- ⁸¹ Truhelka 1957, p. 109.
- ⁸² Varićak 1926, p. 55.
- ⁸³ Radatović 1926.
- ⁸⁴ Gelcich 1887-1889, pp. 415-416.
- ⁸⁵ Ibid., p. 416: »Ho perduto il chiarissimo Signor Abate Boscovich il giorno 13 coerrente per un scoppio di tubercolo al petto, e la Patria ha perso il più grande uomo dell' Europa.«
- ⁸⁶ Lučić 1991, p. 265.
- ⁸⁷ Preuzeto iz: / Taken from: Lučić 1991, p. 266: »di terminare, che s debba fare il Funerale al Duomo a quondam Signore Abbate Boscovich coll' Orazione in funere, e con intervento dell' Illustrissimo ed Eccellentissimo Signor Rettore, e suo Minore Consiglio, e che si debba fare la Lapide aere pubblico e ponersi nella stessa Cattedrale. Per 19 contra 5.«
- ⁸⁸ Ibid., p. 266.
- ⁸⁹ Preuzeto iz: / Taken from: Marković sv. 2 1969, p. 1048. Na spomenploči koja je naknadno postavljena u dubrovačkoj katedrali još su jednom istaknute Boškovićeve diplomatske zasluge za Dubrovnik, preuzeto iz: / Once again Bošković's diplomatic merits were noted on the memorial plaque subsequently placed in the Dubrovnik cathedral, taken from: Lučić 1991, pp. 270-271: »huic optime merito de Repub. civi quod fidem atque operam suam eidem saepe probaverit in arduis apud exteras nationes bene utiliterque expediundis negotiis« / »ovom za Republiku izvanredno zaslužnom građaninu, jer je često njoj dokazao vjernost i svoju djelatnost u dobrom i korisnom obavljanju teških poslova kod stranih naroda« / »to this extremely worthy citizen of the Republic, because he often proved it his loyalty, working hard with foreign nations«.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

Primarna literatura / Primary sources

Boscovich, Ruggiero Giuseppe 1779, *Les éclipses, poëme en six chants, dédié a Sa Majesté par M. l'abbé Boscovich; traduit en François par M. l'abbé de Barruel* (A Paris: Chez Valade, Impimeur-Libraire & Laporte, Libraire).

Meneghelli, Antonio 1811, *Lettere del p. Boscovich pubblicate per le nozze Olivieri-Balbi* (In Venezia: Co' tipi di Gio. Pietro Pinelli).

Gelcich, Giuseppe 1887-1889, »Dopisi Boškovićevi: I. U poslovih dubrovačkih. Lettere dell'Ab. R. G. Boscovich alla Republica di Ragusa. Pubblicate dal prof. Giuseppe Gelcich. II. S različitim osobami«, u: »Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića. Uspomeni prve stogodišnjice smrti njegove«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 87-89, pp. 101-428.

Gelcich, Giuseppe 1911, »Per l'epistolario di Ruggiero Giuseppe Boscovich d. c. d. G. – Memorie e documenti«, u: *Spomenica Rugjera Josipa Boškovića. O 200.-toj obljetnici Njegova rođenja (18. V. 1711. - 18. V. 1911.)* (Dubrovnik: Naklada Dubrovačkog katoličkog društva »Bošković«, pp. 81-110.

Varićak, Vladimir 1911, »Ulomak Boškovićeve korespondencije«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matematičko-prirodoslovni razred* 186, pp. 243-453.

Varićak, Vladimir 1912, »Drugi ulomak Boškovićeve korespondencije«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matematičko-prirodoslovni razred* 52, pp. 163-383.

Radatović, Vinko 1926, »Nekoliko hrvatskih pisama Rugera Boškovića sestri Anici«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matematičko-prirodoslovni razred* 232, pp. 75-91.

Varićak, Vladimir 1926, »Prilozi za biografiju Rudera Boškovića«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matematičko-prirodoslovni razred* 232, pp. 55-74.

Varićak, Vladimir 1931, »Nekoliko pisama Boškovićeve«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Matematičko-prirodoslovni razred* 241, pp. 207-228.

Marković, Željko (ur.) 1950-1957, *Grada za život i rad Rudžera Boškovića sv. 1-2* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti).

Bošković, Ruder Josip 1993, »O opsadi i bombardiranju Dubrovnika« (pismo poljskome kralju Stanislavu Poniatowskom), s talijanskoga prevela Ivana Burdelez, *Dubrovnik: časopis za književnost i znanost* 3, pp. 121-122.

Bošković, Ruder Josip 2006, *Dnevnik putovanja iz Carigrada u Poljsku*, prijevod s talijanskog Marija Katalinić, Marino Manin (Zagreb: Dom i svijet, Ekonomski fakultet).

Boscovichius, Rugerius Iosephus / Bošković, Ruder Josip 2007, *De solis ac lunae defectibus / Pomrčine Sunca i Mjeseca*, preveo Branimir Glavičić (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).

Boscovich, Ruggiero Giuseppe 2009, *Carteggio con Bartolomeo Boscovich* (a cura di Edoardo Proverbio e Mario Rigutti), *Corrispondenza vol. II*, Edizione nazionale delle opere e della corrispondenza di Ruggiero Giuseppe Boscovich (Nova Milanese: Accademia nazionale delle scienze detta dei XL; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; INAF, Osservatorio astronomico di Brera; Pontificia università Gregoriana).

Boscovich, Ruggiero Giuseppe 2009, *Carteggi con corrispondenti diversi: da Antonio Caccia a Pietro Correr* (a cura di Danilo Capecchi), *Corrispondenza vol. IV*, Edizione nazionale delle opere e della corrispondenza di Ruggiero Giuseppe Boscovich.

Sekundarna literatura / Secondary sources

Andrić, Mladen; Valentić, Mirko (ur.) 1999, *Simpozij »Hrvatska srednjovjekovna diplomacija«, Zbornik Diplomatske akademije 2* (Zagreb: Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske).

Berković, Svjetlan (ur.) 1998, *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«, Dubrovnik 3.-5. rujna 1997, Zbornik Diplomatske akademije 3* (Zagreb: Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske).

Berković, Svjetlan (ed.) 1998, *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«, Dubrovnik, September 3-5, 1997, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3* (Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Croatia).

Berković, Svjetlan 1998, »Osnovna obilježja diplomacije Dubrovačke Republike - izvorište hrvatske diplomacije«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«, Zbornik Diplomatske akademije 3*, pp. 17-29.

Berković, Svjetlan 1998, »The Main Characteristics of the Diplomacy of the Dubrovnik Republic: The Origins of Croatia's Diplomatic Tradition«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3*, pp. 17-30.

Cvrlje, Vjekoslav 1998, »Diplomacija Dubrovačke Republike i Svete Stolice i njihovi odnosi«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«, Zbornik Diplomatske akademije 3*, pp. 117-129.

Cvrlje, Vjekoslav 1998, »The Diplomacies of the Dubrovnik Republic and the Holy See and their Relations«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3*, pp. 123-137.

Čučić, Vesna 1998, »Diplomatski odnosi Dubrovačke Republike i Francuske potkraj Republike«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«, Zbornik Diplomatske akademije 3*, pp. 153-167.

Čučić, Vesna 1998, »Diplomatic Relations Between the Dubrovnik Republic and France Before the Fall of the Republic«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3*, pp.161-177.

Dadić, Žarko 1987, *Ruder Bošković*, na engleski preveo Janko Paravić (Zagreb: Školska knjiga).

Dadić, Žarko (ur.) 1991, *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa o Ruđeru Boškoviću, Dubrovnik, 5-7. listopada 1987./Proceedings of the International Symposium on Ruđer Bošković, Dubrovnik, 5th-7th October, 1987* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti).

Deanović, Mirko 1991, »Le plus anciens contacts entre la France et Raguse«, *Most/The Bridge, a journal of Croatian Literature* 4, pp. 5-56.

Engel, Johann Christian von 1807, *Geschichte des Freystaates Ragusa* (Wien: Im Verlage von Anton Doll).

Galleria di Ragusei illustri 1841, (Ragusa: Pier-Francesco Martecchini).

Gill, Henry Vincent 1941, *Roger Boscovich, S.Ĵ. (1711-1787): Forerunner of Modern Physical Theories* (Dublin: M. H. Gill and Son).

Gjivanović, Niko 1911, »O Luigiju Tomagnino (Tamagnini), tajniku Rugjera Boškovića«, u: *Spomenica Rugjera Josipa Boškovića. O 200.-toj obljetnici Njegova rođenja*, pp. 145-151.

Hahn, Roger 1965, »The Boscovich Archives at Berkeley«, *Isis* 1, pp. 70-78.

Harris, Robin 1999, »Diplomacija i moć u velikom razdoblju Dubrovnika«, u: Andrić, Mladen; Valentić Mirko (ur.), *Simpozij »Hrvatska srednjovjekovna diplomacija«*, Zbornik Diplomatske akademije 2, pp. 41-48.

Ibler, Vladimir 1998, »Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolitička neovisnost Dubrovačke Republike«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«*, Zbornik Diplomatske akademije 3, pp. 49-59.

Ibler, Vladimir 1998, »The International Identity and Independence of the Republic of Dubrovnik«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«*, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3, pp. 51-61.

Inalčik, Halil 1998, »Dubrovnik i Osmansko Carstvo«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«*, Zbornik Diplomatske akademije 3, pp. 113-116.

Inalčik, Halil 1998, »Dubrovnik and the Ottoman Empire«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«*, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3, pp. 119-122.

Ivančević, Vinko 1962, »Dubrovački brodovi za Prvog rusko-turskog rata (1768 - 1774)«, *Pomorski zbornik* 1-2, pp. 1725-1732.

Ivančević, Vinko 1965, »Diplomatsko-konzularna predstavnštva Dubrovačke Republike u XVIII i XIX stoljeću«, *Pomorski zbornik* 3, pp. 829-869.

Krasić, Stjepan 1998, »Dubrovačka Republika i diplomatsko umijeće čuvanja neutralnosti u međunarodnim sukobima«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«*, Zbornik Diplomatske akademije 3, pp. 69-97.

Krasić, Stjepan 1998, »The Republic of Dubrovnik and its Diplomatic Skills in Maintaining Neutrality During International Conflicts«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«*, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3, pp. 73-104.

Krizman, Bogdan 1957, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku* (Zagreb: »IBI«).

Le Maire, André Alexandre 1974, »O Dubrovniku i Dubrovčanima 1766. Izvještaj gosp. Le Maira, francuskog konzula u Koronu, o Dubrovačkoj Republici«, preveo Zdravko Šundrica, *Dubrovnik* 3, pp. 9-65. [uz prijevod: Zdravko Šundrica, »Bilješka o Le Mairovom tekstu«, pp. 66-69]

Le Maire, André Alexandre 1991, »Le rapport«, *Most/The Bridge, a journal of Croatian Literature* 4, pp. 149-261.

Liepopili, Ante 1911, »Rugjer Bošković kao redovnik«, u: *Spomenica Rugjera Josipa Boškovića. O 200.-toj obljetnici Njegova rođenja*, pp.152-160.

Lučić, Josip 1991, »Posmrtno počasti Ruđeru Boškoviću u Dubrovniku«, u: Žarko Dadić (ur.), *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa o Ruđeru Boškoviću, Dubrovnik, 5-7. listopada 1987. / Proceedings of the International Symposium on Ruđer Bošković, Dubrovnik, 5th-7th October, 1987*, pp. 265-271.

Marković, Željko 1968-1969, *Ruđer Bošković* sv. 1-2 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti).

Martinović, Ivica 1994, »Sloboda u promišljanjima Ruđera Boškovića«, u: Marijan Steiner, (ur.), *Synthesis theologica: Zbornik u čast p. Rudolfa Brajičića SJ u povodu 75. obljetnice života* (Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove), pp. 479-491.

Martinović, Ivica 1998, »Radanje Amerike - diplomatski izazov za Ruđera Boškovića«, u: Svjetlan Berković (ur.), *Međunarodni simpozij »Diplomacija Dubrovačke Republike«*, Zbornik Diplomatske akademije 3, pp. 265-271.

Martinović, Ivica 1998, »The Birth of »United America« - A Diplomatic Challenge for Ruđer Bošković«, in: Svjetlan Berković (ed.), *International Symposium »Diplomacy of the Republic of Dubrovnik«*, Diplomatic Academy Year-Book vol. 3, pp. 281-287.

Martinović, Ivica 2000, »Ruđer Bošković i Amerika«, *Kolo* 3, pp. 7-29.

Miović-Perić, Vesna 2003, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu* (Dubrovnik: Alfa-2).

Mitić, Ilija 1973, *Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika* (Dubrovnik: Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku).

Mitić, Ilija 1980, »Ruđer Bošković u službi svoje domovine - Dubrovačke Republike«, *Pomorski zbornik* 18, pp. 425-436.

Mitić, Ilija 1991, »Diplomatski poslovi R. Boškovića za Dubrovačku Republiku«, u: Žarko Dadić (ur.), *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa o Ruđeru Boškoviću, Dubrovnik, 5-7. listopada 1987. / Proceedings of the International Symposium on Ruđer Bošković, Dubrovnik, 5th-7th October, 1987*, pp. 193-197.

Mitić, Ilija 2004, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske).

Muljačić, Žarko 2004, »Novi podaci o Francescu Raimondu Faviju (1749. - 1823.), Toskancu u dubrovačkoj službi«, *Dubrovački horizonti* 43, pp. 11-26.

Nicolson, Harold 1998, *The Evolution of Diplomatic Method* (Leicester: Centre for the Diplomatic Study of Diplomacy, University of Leicester).

Pozaić, Valentin (ur.) 1987, *Filozofija znanosti Ruđera Boškovića: radovi simpozija Filozofsko-teološkog instituta, DI* (Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove).

Pozaić, Valentin (ed.) 1987, *The Philosophy of Science of Ruđer Bošković: proceedings of the Institute of the Philosophy and Theology, S.Ž.* (Zagreb: Institute of Philosophy and Theology of the Society of Jesus).

Proverbio, Edoardo; Buffoni, Letizia (con la collaborazione di) 2004, *Nuovo Catalogo della corrispondenza di Ruggiero Giuseppe Boscovich*, Documenti Boscovichiani 7 (Roma: Accademia nazionale delle scienza detta dei XL).

Rački, Franjo 1887-1889, »Životopisna crta. Od dra. Fr. Račkoga«, u: »Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića. Uspomeni prve stogodišnjice smrti njegove«, *Rad Jugo-slavenske akademije znanosti i umjetnosti* 87-89, pp. 1-100.

Spomenica Rugjera Josipa Boškovića. O 200.-toj obljetnici Njegova rođenja (18. V. 1711. - 18. V. 1911.). Daje na svjetlo Dubrovačko Katoličko Društvo »Bošković« (Dubrovnik: Naklada Dubrovačkog katoličkog društva »Bošković«), pp. 81-110.

Stulli, Bernard 1989, *Povijest Dubrovačke Republike* (Zagreb, Dubrovnik: Arhiv Hrvatske, Časopis »Dubrovnik«).

Supek, Ivan 1989, *Ruđer Bošković: vizionar u prijelomima filozofije, znanosti i društva* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti).

Truhelka, Agata 1957, *Ruđer Josip Bošković* (Zagreb: Hrvatsko prirodoslovno društvo, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti).

Truhelka, Branimir 1929, »Bošković o aferi o. Antoine Lavalette«, u: Grga Novak (ur.), *Zbornik naučnih radova: Ferdi Šišiću povodom šezdesetogodišnjice života, 1869 - 1929, posvećuju prijatelji, štovatelji i učenici* (Zagreb: Tiskara C. Albrecht).

Vojnović, Lujo 1917, *La monarchie française dans l'Adriatique: histoire des relations de la France avec la République de Raguse: (1667-1789)* (Paris, Barcelone: Bloud et Gay, 1917).

Whyte, Lancelot Law (ed.) 1961, *Roger Joseph Boscovich : S.Ž., F.R.S., 1711-1787: Studies of his Life and Work on the 250th Anniversary of his Birth* (New York: Fordham University Press).

Zamagna, Bernardo 1787, *Oratio in Funere Rogerii Josephi Boscovichii habita XII kal. Junii a Bernardo Zamagna Patricio Rhacusino* (Rhacusii: Ex tipogr. privileg. Praefindum Facultate Rhacusii).

Zurek, Piotr 2003, »Bošković diplomat u kontekstu tajne diplomacije Luja XV«, *Dubrovnik: časopis za književnost i znanost* 3, pp. 71-90.

LES ÉCLIPSES,
POÈME
EN SIX CHANTS,
DÉDIÉ A SA MAJESTÉ
PAR M. L'ABBÉ BOSCOVICH;

Traduit en François

PAR M. L'ABBÉ DE BARRUEL.

A PARIS,

Chez { VALADE, Imprimeur-Libraire, } rue des Noyers.
{ LAPORTE, Libraire, ... }

M. D C C. L X X I X.

AVEC APPROBATION ET PRIVILÉGE DU ROI.

Naslovnica Boškovićeve djela *Les éclipses, poème en six chants, dédié a Sa Majesté par M. l'abbé Boscovich; traduit en François par M. l'abbé de Barruel* (A Paris: Chez Valade, Imprimeur-Libraire & Laporte, Libraire, 1779). Originalna špalta iz Boškovićeve ostavštine. Zavod za povijest i filozofiju znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Front cover of Bošković's work *Les éclipses, poème en six chants, dédié a Sa Majesté par M. l'abbé Boscovich; traduit en François par M. l'abbé de Barruel* (A Paris: Chez Valade, Imprimeur-Libraire & Laporte, Libraire, 1779). Original galley proof from the Bošković legacy. Institute for the History and Philosophy of Science of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik.

Kronologija Boškovićeva života i rada

Rano dubrovačko razdoblje

(1711. - 1725.)

1711. (18. svibnja) Ruđer Josip Bošković rođen u Dubrovniku kao osmo dijete od oca Nikole, Hrvata iz Orahova Dola iz istočne Hercegovine, i majke Pave Bettera iz ugledne dubrovačke građanske obitelji
- 1720.-1725. školuje se u isusovačkom *Collegium Ragusinum* u Dubrovniku
1725. (16. rujna) napušta Dubrovnik i putuje za Rim

Rimsko razdoblje

(1725. - 1757.)

1725. - 1727. novicijat u Družbi Isusovoj u Rimu
1727. - 1729. studij retorike na isusovačkom *Collegium Romanum*
1730. - 1732. studij filozofije na *Collegium Romanum*; po završetku studija na istoj ustanovi predaje 1733. i 1735. - 1737. gramatiku; 1734. - 1735. nastavnik na isusovačkom kolegiju u Fermu
1738. - 1741. studij teologije
1740. - 1749. predaje matematiku na *Collegium Romanum*
1742. (kraj studenoga) - 1743. (kraj siječnja) prema nalogu pape Benedikta XIV. zajedno s Thomasom Le Seurom i Françoisom Jacquierom u ekspertizi kupole bazilike sv. Petra; 1744. kupola je sanirana od pukotina prema Boškovićevu prijedlogu
1744. član *Accademia degli Arcadi* u Rimu
1745. iz tiska izlazi djelo *De viribus vivis* u kojem prvi puta izlaže teoriju silâ
1746. član *Scientiarum et Artium Institutum atque Academia* u Bologni
1747. (ljeti) posljednji boravak u Dubrovniku
1748. dopisni član *Académie des Sciences* u Parizu
1750. - 1752. prema nalogu pape Benedikta XIV. zajedno s Christopherom Maireom radi na mjerenju meridijanskog stupnja između Rima i Riminija te na izradi nove zemljopisne karte Papinske države; 1755. iz tiska izlaze *De literari expeditione per Pontificiam ditionem* i *Nuova carta geografica dello Stato Ecclesiastico*

Chronology of Bošković's life and work

Early Dubrovnik period (1711 - 1725)

- 1711** (18 May) Ruder Josip Bošković was born in Dubrovnik, the eighth child of Nikola, a Croat from Orahov Dol in eastern Herzegovina, and Pave Bettera from a distinguished Ragusan bourgeois family
- 1720 -1725** formal education at the *Collegium Ragusinum* in Dubrovnik
- 1725** (16 September) he left Dubrovnik and travelled to Rome

Roman period (1725 - 1757)

- 1725-1727** noviciate at the Society of Jesus in Rome
- 1727 -1729** study of rhetoric at the Jesuit *Collegium Romanum*
- 1730 -1732** study of philosophy at the *Collegium Romanum*; after completing his studies, he taught grammar at the same college in 1733 and from 1735 to 1737; he also taught at the Jesuit College in Fermo from 1734 to 1735
- 1738 -1741** study of theology
- 1740 -1749** appointed professor of mathematics at the *Collegium Romanum*
- 1742** (the end of November) - **1743** (the end of January) by order of Pope Benedict XIV he made survey of the dome of the basilica of St. Peter's together with Thomas Le Seur and François Jacquier; cracks in the dome were repaired in 1744 and Bošković's proposal was adopted
- 1744** a member of the *Accademia degli Arcadi* in Rome
- 1745** publication of his work *De viribus vivis*, in which he explained the theory of forces
- 1746** a member of the *Scientiarum et Artium Institutum atque Academia* in Bologna
- 1747** (summer) his last visit to Dubrovnik
- 1748** a corresponding member of the *Académie des Sciences* in Paris
- 1750 - 1752** by order of Benedict XIV, together with Christopher Maire he measured the degree of the meridian between Rome and Rimini and worked on the development of a new map of the Papal States; *De literari expeditione per Pontificiam ditionem* and *Nuova carta geografica dello Stato Ecclesiastico* were published in 1755

- 1752.-1756. nastavlja s predavanjima matematike na *Collegium Romanum*
1756. kao stručnjaku za hidrauliku papa Benedikt XIV. povjerava mu diplomatsku misiju zastupanja Republike Lucce u zemljišnom sporu s Velikim Toskanskim Vojvodstvom
1757. (rujan) senat Republike Lucce proglašava ga plemićem

Putovanja po Europi (1757.-1762.)

- 1757.-1758. zastupa interes Republike Lucce u Beču, gdje u kolovozu 1758. daje u tisak glavno djelo *Philosophiae naturalis theoria redacta ad unicam legem virium in natura existentium*
1758. član *Accademia degli Oscuri* u Luccu
1759. proputovanje kroz Nizozemsku i Njemačku
1759. (studeni) - 1760. (svibanj) boravak u Parizu i Versaillesu
1760. (siječanj) počasni član Akademije u Sankt Petersburgu
1760. (svibanj - prosinac) boravak u Londonu, gdje postaje član *Royal Society*
1761. (ožujak) član *Société Royal des Sciences et Belles-Lettres* u Nancyu
1761. (rujan) putuje s mletačkim veleposlanikom Pietrom Correrom u Carigrad
1761. (rujan) - 1762. (svibanj) boravak u Carigradu
1762. (svibanj - srpanj) u pratnji britanskog veleposlanika Sir Jamesa Portera putuje kroz Tursku, Bugarsku, Vlašku i Moldaviju do Poljske

Milansko razdoblje (1763.-1772.)

1762. prema Boškovićevim zamislima započinje gradnja nove zvjezdarnice u palači Brera u Milanu
- 1764.-1769. predaje matematiku na Kraljevskom sveučilištu u Paviji
- 1764.-1772. upravitelj zvjezdarnice Brera u Milanu
1769. član *Académie des Sciences, Belles-Lettres et Arts* u Lyonu
- 1770.-1773. predaje astronomiju i optiku na *Scuole Palatine* u Milanu

- 1752-1756** he continued to teach mathematics at the *Collegium Romanum*
- 1756** an expert on hydraulics, he was entrusted by Benedict XIV with a diplomatic mission of representing the Republic of Lucca in a territorial dispute with the Grand Duchy of Tuscany
- 1757** (September) the Senate of the Republic of Lucca ennobled Bošković

Trips around Europe
(1757 - 1762)

- 1757 - 1758** he represented the interests of the Republic of Lucca in Vienna where his main work *Philosophiae naturalis theoria redacta ad unicam legem virium in natura existentium* was published in August 1758
- 1758** a member of the *Accademia degli Oscuri* in Lucca
- 1759** he travelled through the Netherlands and Germany
- 1759** (November) - **1760** (May) his stay in Paris and at Versailles
- 1760** (January) honorary member of the Academy of Sciences in St. Petersburg
- 1760** (from May to December) in London he became a fellow of the Royal Society
- 1761** (March) a member of the *Société Royal des Sciences et Belles-Lettres* in Nancy
- 1761** (September) his journey to Constantinople with Ambassador Pietro Correr
- 1761** (September) - **1762** (May) his stay in Constantinople
- 1762** (May - July) in company of the British Ambassador Sir James Porter he travelled through Turkey, Bulgaria, Wallachia and Moldova to Poland

Milan period
(1763 - 1772)

- 1762** the construction of a new astronomical observatory in the palace of Brera in Milan started according to his ideas
- 1764 - 1769** professor of mathematics at the University of Pavia
- 1764 - 1772** Director of Brera Observatory in Milan
- 1769** a member of the *Académie des Sciences, Belles-Lettres et Arts* in Lyon
- 1770 - 1773** professor of astronomy and optics at the *Scuole Palatine* in Milan

Kasno pariško razdoblje
(1773. - 1782.)

- 1773. (kolovoz) ukinuta Družba Isusova; tijekom boravka u Veneciji pozvan u Pariz
- 1773. (listopad) dolazi u Francusku; 9. prosinca akt kralja Louisa XV. o dodjeli francuskog državljanstva Boškoviću
- 1774. (siječanj) kralj Louis XV. imenuje ga ravnateljem optike u francuskom Ministarstvu mornarice
- 1782. (siječanj) član *Società Italiana* u Veroni (današnja *Accademia Nazionale delle Scienze detta dei Quaranta* u Rimu)
- 1782. odobrenje kralja Louisa XVI. da Bošković otputuje u Italiju zbog priređivanja svojih djela za tisak; u srpnju napušta Pariz

Posljednje milansko razdoblje
(1782. - 1787.)

- 1783. stiže u Bassano, gdje 1785. iz tiska izlaze njegove *Opera partinentia ad opticam et astronomiam*
- 1785. živi blizu zvjezdarnice Brera u Milanu
- 1787. (13. veljače) umire u Milanu; sahranjen u crkvi Santa Maria Podone

Late Parisian period
(1773 - 1782)

- 1773** (August) the Society of Jesus was abolished; during his stay in Venice, he was invited to Paris
- 1773** (October) his arrival in France; 9 December an Edict of the King Louis XV granting Bošković French citizenship
- 1774** (January) appointed director of optics in the French navy by the King Louis XV
- 1782** (January) a member of the *Società Italiana* in Verona (today *Accademia Nazionale delle Scienze detta dei Quaranta* in Rome)
- 1782** King Louis XVI gave him the permission to go to Italy to supervise the publication of his works; he left Paris in July

Last Milan period
(1782 - 1787)

- 1783** his arrival in Bassano, where his *Opera partinentia ad opticam et astrongoniam* were published in 1785
- 1785** he lived close to Brera Observatory in Milan
- 1787** (13 February) he died in Milan; he was buried in the church Santa Maria Podone

SAŽETAK

Stjepan Špoljarić

Ruder Bošković u službi diplomacije Dubrovačke Republike

U ovoj knjizi, priređenoj na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske u prigodi 300. obljetnice rođenja znamenitog znanstvenika hrvatskog podrijetla, Dubrovčanina i isusovca Rudera Josipa Boškovića (1711.-1787.), prikazani su konkretni slučajevi njegova diplomatskog djelovanja u korist Dubrovačke Republike u kontekstu međunarodnih odnosa druge polovice 18. stoljeća.

U slučaju »makedonske regimente« (1755.) dubrovački Senat moli Boškovića za pomoć u traženju potpore papinske diplomacije. U slučaju francuskog državljanina Louisa Vianija (1756.), koji je u dubrovačkoj luci naručio gradnju broda, Bošković pregovara s papom Benediktom XIV. i francuskim veleposlanikom grofom de Stainvilleom kako bi otklonio sumnje Velike Britanije da su Dubrovčani stali na stranu Francuske u Sedmogodišnjem ratu. U slučaju francuskog konzula u Dubrovniku Le Mairea (1760.) Bošković djeluje u ulozi izvanrednog dubrovačkog veleposlanika u Parizu sa zadatkom da ishodi konzulov opoziv. U slučaju ruskog ultimatum (1771.) Bošković traži posredovanje poljskog kralja Stanisława II. Poniatowskog između Dubrovačke Republike i Ruskog Carstva. Tijekom kasnog pariškog razdoblja (1774.-1776.) Bošković vodi uspješne pregovore s francuskim ministrom vanjskih poslova grofom de Vergennesom i ministrom mornarice de Boynesom o usuglašavanju francusko-dubrovačkog trgovačkog ugovora kojim je Dubrovniku priznat status luke na zapadnom Mediteranu.

Premda je Bošković tijekom života djelovao u službi vatikanske i francuske diplomacije te uspostavljao važne kontakte s nizom diplomacija tadašnjeg doba - od austrijske, poljske, španjolske, britanske, mletačke, turske, pa sve do američke - konstanta njegova diplomatskog djelovanja ogleda se u zaštiti i promicanju vanjskopolitičkih interesa rodnog Dubrovnika.

Ključne riječi: Ruder Josip Bošković, Dubrovačka Republika, Družba Isusova, međunarodni odnosi, vanjska politika, diplomacija, ravnoteža snaga, neutralnost.

SUMMARY

Stjepan Špoljarić

Ruder Bošković in the Diplomatic Service of the Dubrovnik Republic

On the occasion of third centennial of the birth of the renowned scientist of Croatian origin from Dubrovnik and Jesuit Ruder Josip Bošković (1711-1787) specific instances of his diplomatic activities carried out on behalf of the Dubrovnik Republic in the context of the international relations in the second half of the 18th century have been presented in this book, prepared at the Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia.

In the case of the »Macedonian regiment« (1755) the Dubrovnik Senate asked Bošković for help in obtaining the support of papal diplomacy. In the case of a French citizen, Louis Viani (1756), who ordered the construction of the ship in the port of Dubrovnik, Bošković negotiated with Pope Benedict XVI and the French Ambassador Count de Stainville in order to eliminate the suspicion of Great Britain that the people of Dubrovnik were taking the French side in the Seven Years' War. In the case of the French Consul to Dubrovnik Le Maire (1760) Bošković acted as an extraordinary Ragusan ambassador to Paris with the task of bringing about the Consul's recall. In the case of the Russian ultimatum (1771) Bošković sought the mediation of the Polish King Stanisław II Poniatowsky between the Ragusan Republic and the Russian Empire. During his late Parisian period (1774-1776) Bošković successfully negotiated with the French Minister of Foreign Affairs, the Count de Vergennes and with de Boynes, the Navy Minister, the harmonization of the French-Ragusan trade agreement which, when implemented, recognized Dubrovnik as a port in the western Mediterranean and not in the Levant.

Although in his lifetime Bošković was in the service of the Vatican and French diplomacy and made a number of important contacts with a series of diplomatic services at the time - the Austrian, Spanish, British, Venetian, Polish, Turkish and American - a constant feature of his diplomatic activities was his desire to protect and promote foreign policy interests of his native Dubrovnik.

Keywords: Ruder Josip Bošković, the Dubrovnik Republic, the Society of Jesus, international relations, foreign policy, diplomacy, balance of power, neutrality.

RÉSUMÉ

Stjepan Špoljarić

Ruder Bošković au service de la diplomatie de la République de Raguse

Nous présentons dans ce livre préparé par l'Académie diplomatique du ministère des Affaires étrangères et de l'Intégration européenne de la République de Croatie, à l'occasion du 300e anniversaire de la naissance de Ruder Josip Bošković (1711-1787), éminent savant croate de renommée mondiale, Ragusain et jésuite, quelques cas concrets de son activité diplomatique en faveur de la République de Raguse dans le contexte des relations internationales de la deuxième moitié du XVIIIe siècle.

Dans le cas du »Régiment Macédoine« (1755), le Sénat ragusain demande à Bošković de l'aider à obtenir l'appui de la diplomatie pontificale. Dans l'affaire du citoyen français Louis Viani (1756) qui avait commandé la construction d'un vaisseau dans le port de Raguse, Bošković négocie avec le pape Benoît XIV et l'ambassadeur de France, le comte de Stainville, pour dissiper les doutes émis par la Grande-Bretagne qui suspectait les Ragusains d'avoir opté pour la France dans la guerre de Sept Ans. Dans l'affaire Le Maire, consul de France à Raguse (1760), Bošković agit en tant qu'ambassadeur extraordinaire de Raguse à Paris avec pour objectif d'obtenir la destitution dudit consul. Dans le cas de l'ultimatum russe (1771), Bošković sollicite la médiation du roi de Pologne, Stanisław II Poniatowski, entre la République de Raguse et l'Empire russe. Pendant sa période parisienne tardive (1774-1776) Bošković mène des négociations réussies avec le ministre des Affaires étrangères français, le comte de Vergennes, et le ministre de la Marine, de Boynes, pour la signature d'un accord commercial donnant à Raguse le statut de port de la Méditerranée occidentale.

Bien que Bošković ait agi toute sa vie durant au service des diplomaties pontificale et française et bien qu'il ait établi des contacts importants avec de nombreuses diplomaties de l'époque, autrichienne, polonaise, espagnole, britannique, vénitienne ou turque et même américaine, les constantes de ses activités se retrouvent dans la protection et la promotion des intérêts de la politique étrangère de sa ville natale, Raguse.

Mots-clés : Ruder Josip Bošković, République de Raguse, Compagnie de Jésus, relations internationales, politique étrangère, diplomatie, équilibre des pouvoirs, neutralité.

krater Bošković
Bošković crater
9,80° N 11,10° E